

8.9

गोरखा

जम्मा जनसङ्ख्या

२,५२,२०१

महिला

१,३२,३६०

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

२

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

४

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

५४,८७५

कामका लागि
बाहिरएका

२८,१०४

अपाङ्गता भएका

१२,५३७

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

६६.०३

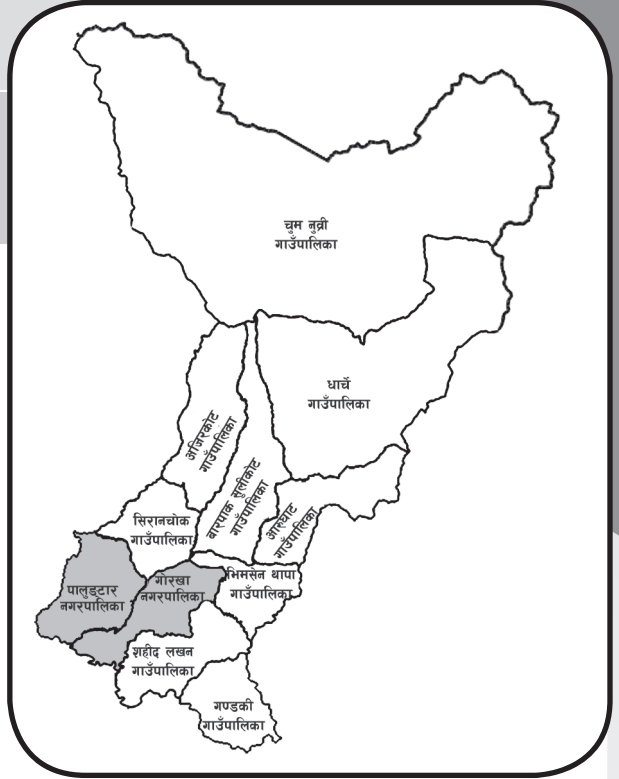
आश्रित जनसङ्ख्या

१,१५,३३४

यस वर्ष गोरखा जिल्लामा मानव अधिकार ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट २१ जना महिला, एक जना पुरुषसहित २२ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १४ जना, महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ६ जना र सबै प्रकारका जातीय विभेदका घटनामा दुई जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

कारागारको बन्दी क्षमता पुरुष कक्षमा ३५ र महिला कक्षमा १५ गरी जम्मा ५० जनाको छ। कारागारमा कैदी र थुनुवा १ सय १२ जना छन्। जसमा महिला १० र पुरुष १ सय २ रहेका छन्।

कारागारमा आश्रित बालबालिका छैनन्। पुरुष कक्षतर्फ भण्डै तीन गुणा कैदी/बन्दी भएकाले कोचिएर तथा भान्छामा समेत सुत्नु तथा बस्नुपर्ने बाध्यता छ। कैदीबन्दीका आफन्तजनलाई भेटघाट गर्ने राम्रो व्यवस्था गरिएको छ। कारागारमा हिउँदको समयमा भने खानेपानीको समस्या हुने गरेको छ। शौचालय, पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, खेलकुदका सामग्रीमा चिस, लुँडो, क्यारमबोर्ड र पुस्तकालयको व्यवस्था गरिएको कारागारका सूचना अधिकारी दीपेन्द्र क्षेत्रीले बताए। ७० वर्ष नाघेका बन्दी चार जना पुरुष ज्येष्ठ नागरिक कारागारमा रहेका छन्। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि अहेब दरबन्दी रहेकोमा रिक्त छ। कैदी/बन्दीहरू विरामी हुँदा जिल्ला अस्पताल लगेर उपचार गर्ने गरिएको सूचना अधिकारी क्षेत्रीले बताए। कारागारमा सबै कैदी/बन्दीलाई कोभिड-१९ विरुद्धको खोप लगाइएको कारागार प्रशासनले जनायो। यस वर्ष राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग तथा इन्सेक लगायतका अधिकारकर्मीले कारागार अनुगमन गरेका थिए। कारागारको भौतिक संरचना पुरानो, जीर्ण तथा साँघुरो रहेको र पुस्तकालयमा नयाँ पुस्तक आवश्यक देखिएको अनुगमनका क्रममा पाइयो।

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
सबै प्रकारका जातीय विभेद		१	१	२
बाल अधिकार	बलात्कार	१२		१२
	यौन दुर्व्यवहार	२		२
	जम्मा	१४		१४
महिला अधिकार	बलात्कार	२		२
	बलात्कार प्रयास	२		२
	घरेलु हिंसा	२		२
	जम्मा	६		६
कूल जम्मा		२१	१	२२

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ७० थान मध्ये ३२ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ३ सय थान मध्ये १ सय १३ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा छैनन् भने देवानी मुद्दा तीन थान बाँकी छन्। सन् २०२० को जिम्मेवारी सरेर आएका १ सय ४९ थान मध्ये ५७ थान मुद्दा फैसला भए भने ९२ थान मुद्दा बाँकी छन्।

कोभिड- १९ का कारण मुद्दा फैसलामा समस्या परेको जिल्ला अदालतका श्रेष्ठेदार गोकर्णराज पन्तले बताए। मुद्दा फैसला गर्ने 'मुख्य समय' चैत, वैशाख र जेठमा कोभिडको असरले लक्ष्य अनुसार मुद्दा फर्स्यौट गर्न नसकिएको उनले बताए। यो वर्ष ५ सय ४२ थान मुद्दा फर्स्यौट गर्ने लक्ष्य रहेकोमा ४६.६ प्रतिशत मात्र मुद्दा फर्स्यौट भएको श्रेष्ठेदार पन्तले बताए।

बाल अधिकार शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ४ सय २८ सामुदायिक (१३ वटा धार्मिक समेत) र ४६ वटा संस्थागत गरी ४ सय ७४ विद्यालयहरू छन्। बालविकास केन्द्र ३ सय ९३, १-५ कक्षाका २ सय ५२, १-८ कक्षाका ६४, १-१० कक्षाका ६६ र १-१२ कक्षाका ५८ विद्यालयहरू छन् भने ३४ वटा विद्यालयहरूमा बालविकास केन्द्र मात्र सञ्चालित छन्। जिल्लामा भूकम्पपछि पुनःनिर्माण

भएका विद्यालय भवनहरू अपाङ्गतामैत्री छन्। जिल्लामा २ हजार ६ सय ११ जना शिक्षकको दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्। जिल्लामा २ सय ३२ सामुदायिक र १ सय १२ आधारभूत तथा ३६ संस्थागत विद्यालय छन्। संस्थागततर्फ १० मावि छन्। प्राथमिक तहमा १ हजार ५ सय ५५, निमावि तहमा २ सय ७६ र माध्यमिक ९-१० तहमा २ सय ३८ शिक्षक दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्। राहत शिक्षक दरबन्दी २ सय १४ प्रावि, १ सय २७ निमावि, ९१ मावि र १ सय ९ उच्च माविको दरबन्दी रहेको छ। यस वर्ष ३३ हजार ३ सय २४ छात्र र ३३ हजार ५ सय २५ जना छात्रा विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका १ सय ८२ छात्रा र १ सय ६८ छात्र तथा दलित ७ हजार १ सय ८० बालिक र ७ हजार १ सय १४ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय बहिरा एक, नेत्रहीन एक गरी दुई मावि छन्। तर अन्य विद्यालयहरूमा पनि सामान्य अपाङ्गता भएकाहरूलाई अध्ययन गर्ने व्यवस्था छ। द्वन्द्वपीडित परिवारका १५ जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाएका छन्। दलित र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिएको तथा पढ्ने उमेरका सबै बालबालिकाहरू विद्यालय भर्ना भएको शिक्षा तथा समन्वय इकाइका शाखा अधिकृत रामबहादुर अधिकारीले बताए।

कोभिड १९ पछि जिल्लाका सरदमुकाम क्षेत्रका विद्यालयले अनलाइन मार्फत पठनपाठन गरे पनि अन्य क्षेत्रमा इन्टरनेटको पहुँच नहुँदा अनलाइन शिक्षा प्रभावकारी नभएको जिल्ला शिक्षा तथा समन्वय इकाइका शिक्षा शाखा अधिकृत रामबहादुर अधिकारीले बताए।

यस वर्ष यौन दुर्व्यवहारका घटनामा दुई जना, बलात्कारका घटनामा १२ जना गरी १४ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले ६० हजार रुपियाँ धरौटी राखी साधारण तारिखमा रिहा गर्ने आदेश दियो भने एक जना आरोपितलाई कसुरदार ठहर्‍यायो। बलात्कार घटनाका तीन जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, तीन जना आरोपितलाई तारिखमा अभिभावकको जिम्मामा, दुई जना आरोपितलाई बाल सुधार गृह साराङकोटमा पठायो। तीन जना आरोपितलाई कसुरदार ठहर्‍यायो।

एक जना आरोपित १ लाख रुपियाँ धरौटीमा साधारण तारिखमा रिहा भए भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म फरार रहे।

बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार

१४ वर्षीया बालिकालाई २०७७ फागुन ८ गते बलात्कार गरेको भन्दै आरुघाट गाउँपालिका-६ का २६ वर्षीय काशिराम सुनारविरुद्ध पीडित पक्षले फागुन १५ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा मौखिक उजुरी दियो। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण फागुन १६ गते गोरखा अस्पतालमा भयो। आरोपितलाई प्रहरीले फागुन १६ गते आरुघाट गाउँपालिका-६ घरबाट गिरफ्तार गर्‍यो। पीडितलाई आरोपितले आफ्नै घरमा लगेर बलात्कार गरेको उजुरीका आधारमा आरोपितलाई गिरफ्तार गरिएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गोरखाका एसपी सुरेन्द्र गुरुङले बताए। प्रहरीले जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत् आरोपित विरुद्ध फागुन १६ गते जिल्ला अदालतमा जबरजस्ती करणी शीर्षकमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतको चैत ११ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधिश दिनबन्दु बरालको २०७८ साउन १४ गतेको आदेशले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १० वर्ष कैद र ४ लाख रुपियाँ जरिवाना सजायको फैसला सुनायो।

महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै २ सय २ जनाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। १ सय १० पति-पत्नी बीच भगडा गरेको, आठ आमा-छोरा भैभगडा गरेको, १० देवर-भाउजु भगडा गरेको, १३ सासु-बुहारी भगडा गरेको, १० जेठानी-देउरानी भगडा गरेको, १० पति घरमा नबसेको, एक पतिले नागरिकता, विवाह दर्ता नगराएको र ४० पतिले हेरचाह नगरेको उजुरी दर्ता भए। जसमध्ये १ सय ४४ उजुरीमा मेलमिलाप भयो। ३८ उजुरी स्थानीय तहको न्यायिक समितिमा पठाएको, १९ कानुनी प्रक्रियामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी प्रकाश दाहालले बताए।

यो वर्ष गोरखामा घरेलु हिंसाका दुई, बलात्कार घटनाका दुई र बलात्कार प्रयास घटनाका दुई गरी ६ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार प्रयास घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि

थुनामा पठायो भने एक जना आरोपितलाई कसुरदार ठहरायो। बलात्कार घटनाका तीन जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

२२ वर्षीया युवतीलाई ०७७ माघ २७ बलात्कार प्रयास गरेको आरोपमा शहिद लखन गाउँपालिका-७ बकेनस्वाराका ३५ वर्षीय मुक्तिप्रसाद दवाडीविरुद्ध पीडितका आफन्तले माघ २८ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गोरखामा उजुरी दिए। प्रहरीले आरोपितलाई माघ २९ गते गिरफ्तार गर्‍यो। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण माघ २९ गते गोरखा अस्पतालमा भयो। प्रहरीले जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयमार्फत आरोपितविरुद्ध माघ २९ गते जबरजस्ती करणी शीर्षक अन्तर्गत जिल्ला अदालतमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतको फागुन १८ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश दिनबन्दु बरालको २०७८ असार १४ गते बसेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहरायो। ३ वर्ष कैद र २० हजार रुपियाँ क्षतिपूर्तिको फैसला सुनायो।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई ओटा सरकारी अस्पताल, ६७ ओटा स्वास्थ्य चौकी, तीन ओटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ४५ आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ, ११ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, ५४ बर्थिङ सेन्टर, २ सय ६२ खोप केन्द्र, २ सय २१ गाउँघर क्लिनिक छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा आठ जना विशेषज्ञ डाक्टर दरबन्दीमा आठै जना रिक्त छन्। जिल्लामा १८ डाक्टरको दरबन्दीमध्ये १० कार्यरत छन्। जिल्लामा प्यारामेडिक्स (अहेव, हेल्थ असिस्टेन्ट र सिअहेव १ सय ८४ को दरबन्दी रहेकोमा १ सय १७ जना कार्यरत छन्। नर्सिङ स्टाफ १ सय ४९ मा ९२ जना कार्यरत छन्। जिल्लामा हालसम्म ६८ हजार ३ सय १३ जनाले स्वास्थ्य विमा गराएका छन्। यीमध्ये ३२ हजार ४ सय ६८ पुरुष र ३५ हजार ८ सय ४५ महिला छन्। स्वास्थ्य विमा गराएकामध्ये ३ हजार ९० विपन्न परिवारका छन्। १३ हजार १ सय ६३ ज्येष्ठ नागरिक, ४ सय ५९ 'क' वर्गका अपाङ्गता भएका र १ सय ५८ एचआइभी सङ्क्रमित परिवार निःशुल्क स्वास्थ्य विमामा आबद्ध भएको स्वास्थ्य विमा बोर्ड, गोरखा शाखाका प्रमुख विकाल लौडारीले बताए।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा कोभिड-१९ बाट गोरखा जिल्लामा ४१ जनाको मृत्यु भयो। ६ हजार ५ सय २१ जनामा सङ्क्रमित भए। जिल्लामा १८ वर्षमाथि उमेर समूहका ८९ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन् भने ७२

प्रतिशतले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि १७ वर्ष उमेर समूहमा ७०% ले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्। नेपाल सरकारले गत वर्ष सात स्थानीय तहमा अस्पताल भवनको शिलान्यास गरेको थियो। तीमध्ये अधिकांश तहमा टेण्डर प्रक्रियाको काम सुरु भएको छ।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएको	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	३	१	८	१३
यौन दुर्व्यवहार	१		१	३
जम्मा	४	१	९	१६

महिला अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार			३	३
बलात्कार प्रयास	१		१	३
घरेलु हिंसा		३		३
जम्मा	१	३	३	६

8.2

मनाङ

जम्मा जनसङ्ख्या

५,६४५

महिला

२,४५७

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

१

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

२

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

२,१५०

कामका लागि
बाहिरिएका

२७५

अपाङ्गता भएका

२०४

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

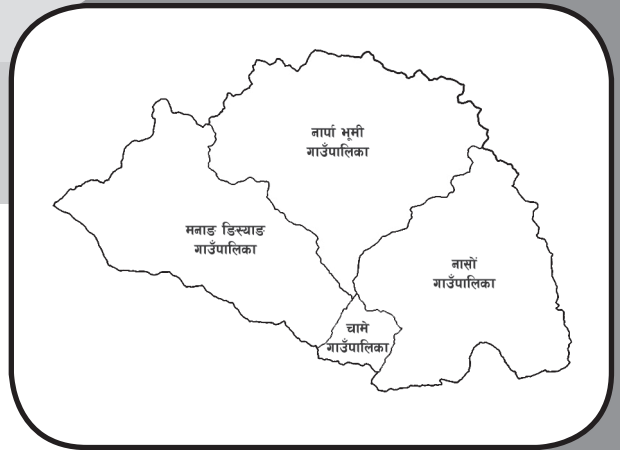
७४.८

आश्रित जनसङ्ख्या

१,७४७

०७८ जेठ २९ र असार १ गतेको भिषण वर्षाका कारण मनाङ जिल्लामा ठूलो परिमाणमा भौतिक क्षति भएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी रविन्द्र आचार्यले बताए। सो वर्षाले ल्याएको सुख्खा पहिरोले जिल्लाको ६२ घर पूर्ण क्षति र १२ घर आंशिक क्षति भएको छ भने नौ ओटा भुलुङ्गे पुल बगाएको छ। पुल बगाएको कारण जिल्लाको एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा आवातजावत गर्न असजिलो भएको छ। मनाङमा बाढीको कारण अनुमानित १ अर्ब रुपियाँको क्षति भएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी आचार्यले बताए।

कारागार र बन्दी

कारागारको बन्दी क्षमता ३५ जनाको छ। कारागारमा कैदी र थुनुवा गरी दुई जना पुरुष छन्। चिसोका कारण कैदीहरूलाई बस्नका लागि अलि कष्टकर भएको डिएसपी सुभाष खड्काले बताए। कारागारमा कोभिड-१९ को सङ्क्रमण देखिएन। कारागारमा पत्रपत्रिका र टेलिभिजन छैन भने खेलकुदको सामग्रीमा क्यारोमबोर्ड मात्र रहेको असई अर्जुन पौडेलले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ कुनै मुद्दा दर्ता भएनन्। देवानी मुद्दातर्फ पाँच थान मध्ये दुई थान मुद्दा फैसला भए। फैसला भएका दुवै सम्बन्ध विच्छेदको रहेको जिल्ला न्यायाधीश पुनाराम खनालले बताए।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा २३ आधारभूत र चार मावि छन्। २ सय जना शिक्षक दरबन्दी रहेकामा सबै कार्यरत छन्। भौगोलिक विकटताको कारण शिक्षक कक्षामा नियमित उपस्थित नहुने जिल्लाको समस्या भएको शिक्षा समन्वय इकाइका प्रमुख मोती चापागाईंले बताए। यस जिल्लामा यो वर्ष ६ सय २१ जना विद्यार्थीहरू विद्यालय भर्ना भए। जसमध्ये ३ सय छात्रा र ३ सय २१ छात्र रहेको प्रमुख चापागाईंले बताए। जिल्लामा २५ छात्र र ३३ छात्रा गरी जम्मा ५८ जना दलितले छात्रवृत्ति पाए। कोभिड-१९ को कारण जिल्लामा पूर्णरूपमा पठनपाठन बन्द भएको चापागाईंले बताए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा घरेलु हिंसा विरुद्ध कुनै पनि उजुरी नपरेको प्रहरी प्रमुख डिएसपी सुभाष खड्काले बताए।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, तीन डाक्टर दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्। जिल्लाको चामेमा बाहेक तीन ओटा पालिकामा आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ केन्द्र स्थापना गरिएको छ। जिल्लामा १३ ओटा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन्। ७५ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी रहेकोमा ४० जना मात्र कार्यरत रहेको र बाँकी स्वास्थ्यकर्मी आवश्यकता अनुसार करार लिने गरिएको जिल्ला स्वास्थ्य प्रमुख बट्टी आचार्यले बताए। भौगोलिक विकटताको कारण कर्मचारीहरू सम्बन्धित

ठाउँमा काम गर्न नजाने र काजमा बाहिर नै काम गर्ने गरेको प्रमुख आचार्यले बताए। कोभिड-१९ को स्वाब परीक्षणको लागि मनाङबाट पोखरा पठाउनु पर्ने भएकोले जिल्लामा समस्या भएको आचार्यले बताए। जिल्लामा जिल्ला अस्पताललाई नै कोभिड अस्पताल बनाएर सञ्चालन गरिएको छ।

सन् २०२१ मा कोभिड-१९ बाट १ सय ५४ जना सङ्क्रमित भए भने दुई जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथि उमेर समूहका सतप्रतिशले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएको प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रका संयोजक नवराज शर्माले बताए। त्यसैगरी १२-१७ वर्ष उमेर समूहका २५ प्रतिशतले पहिलो मात्राको खोप लगाए।

8.3

मुस्ताङ

जम्मा जनसङ्ख्या

१४,५५६

महिला

६,४२२

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

१

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

२

गरिवीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

४,६३२

कामका लागि
बाहिरिएका

१,४२५

अपाङ्गता भएका

२०४

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

६६.२

आश्रित जनसङ्ख्या

४,३४२

यस जिल्लाका जनता स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगार जस्ता मौलिक अधिकारको उपभोग गर्ने सुविधाबाट बञ्चित रहेका छन्। अहिले पनि जिल्लामा मुखियाप्रथा यथावत् नै रहेकोले कतिपय सवालहरू गाउँमै छिनोफानो हुने गरेको पाइन्छ। यस जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीसम्बन्धी घटना सहजै न्यायिक निकायसम्म आइपुग्दैनन्। बजार अनुगमन फितलो हुने गरेको, यातायातको भरपर्दो व्यवस्था नहुँदा जिल्लामा उपचार सम्भव नभई अन्यत्र रेफर गर्नुपर्ने बिरामीलाई पठाउन असहज हुने गरेको, स्थानीय उत्पादनलाई सहजै निर्यात गर्न नसकिएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी नेत्रप्रसाद शर्माले बताए।

यस वर्ष मुस्ताङ जिल्लामा मानव अधिकार ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट तीन जना महिला, एक जना पुरुषसहित चार जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा दुई जना, महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा एक जना र कुटपिटका घटनामा एक जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता २५ जनाको छ। अहिले सात जना कैदी र एक जना बन्दी छन्। सबै पुरुष रहेका छन्। कारागारमा पर्खालको व्यवस्था नहुँदा कैदी/बन्दीले कोठामै बस्नुपर्ने बाध्यता छ भने सुरक्षाको दृष्टिकोणले समेत कारागारको संरचना अनुपयुक्त छ। कारागारको कम्पाउण्ड नहुँदा कैदी बन्दीहरू कोठाबाट शौचालय जाने बाहेक बाहिर निस्कन मिल्ने सम्भावना नरहेको निमित्त जेलर सरिता

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट			१	१
बाल अधिकार	बलात्कार	२		२
	जम्मा	२		२
महिला अधिकार	बलात्कार	१		१
	जम्मा	१		१
कूल जम्मा		३	१	४

परियारले बताइन्। कारागारमा कोभिड-१९ ले दुई जना सङ्क्रमित रहेको र उनीहरू सबै निको भएका छन्। सबै कैदीको स्वाव परीक्षण गरिएको थियो। क्यारमबोर्ड र टेलिभिजन हेर्ने सुविधा कारागार भित्र रहेको कारागारका प्रमुख भगवानलाल शाहले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतमा यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १६ थान मध्ये सात थान मुद्दा फैसला भए। देवानीतर्फ १० थान मुद्दामध्ये पाँच थान फैसला भए। जिल्लामा एक वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा एक थान छ भने देवानी मुद्दा छैनन्।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा सामुदायिक ५३, कम्पनी विद्यालय चार र गुम्बा विद्यालय आठ गरी ६५ विद्यालय छन्। जिल्लामा चालु शैक्षिक सत्रका लागि कक्षा १-१० सम्म ३ हजार ९१ जना विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेका छन्। शिक्षक दरबन्दी आधारभूतमा २ सय २८, माध्यमिक विद्यालयमा (कक्षा ८ देखि १०) ५२, कक्षा ११-१२ मा ४२ दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्। यो वर्ष विद्यार्थी भर्ना अभियान सञ्चालन हुन सकेन। गएको फागुन १ गतेबाट सुरु हुने विभिन्न पाँच हिमाली जिल्लाहरूको शैक्षिक सत्रको यस अवधिमा अहिलेसम्म पनि पढाइ नहुँदा विद्यार्थी तथा अभिभावकहरूमा अन्धौल छाएको छ। हिमाली जिल्लाहरूमा नेपाल सरकारले फागुन १ गतेबाट शैक्षिक सत्र सुरु हुने र मङ्सिरमा परीक्षा हुने व्यवस्था गरेको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ, मुस्ताङका प्रमुख टङ्कराज बरालले बताए। राज्यले आरक्षण गरेको र निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्ने वर्गमा पर्ने सबैले मुस्ताङमा निःशुल्क शिक्षा पाएका छन्। कोभिड-१९को कारणले गर्दा अनलाइन शिक्षा प्रदानका लागि प्रयास भएको भएपनि विद्यार्थीले पाउन सकेनन्।

यस वर्ष मुस्ताङमा बलात्कार घटनामा दुई जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा बलात्कार घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यस वर्ष मुस्ताङमा बलात्कार घटनामा एक जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो।

जसमा बलात्कार घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

एक जिल्ला अस्पताल, एक प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र १५ स्वास्थ्य चौकी छन्। १८ जना स्वास्थ्य कर्मचारीको दरबन्दी रहेकोमा आठ जना कार्यरत रहेका छन् भने दुई डाक्टरको दरबन्दी रहेकामा एक जना कार्यरत छन्। विशेषज्ञ डाक्टर अभाव रहेको छ। जिल्ला अस्पतालमा तीन अहेवको दरबन्दी रहेको छ। अनमीको दुई दरबन्दी रहेकामा रिक्त छ। स्टाफ नर्स दुई जनाको दरबन्दी रहेकामा कार्यरत छन्। जिल्ला अस्पतालमा मौसमी ज्वरो, रुघा/ खोकी, उच्च उचाइमा लेक लाग्ने जस्ता समस्या लिएर बिरामी आउने गरेका छन्। गम्भीर प्रकारका बिरामीलाई थप उपचारका लागि पोखरा तथा काठमाडौँमा पठाउने गरिएको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयका डाक्टर शिव भण्डारीले बताए। जिल्लामा स्वास्थ्य विमाको सेवा लिने कोही छैनन्। जिल्ला अस्पताललाई कोभिड विशेष अस्पताल बनाइएको छ। बाह्रगुड, मुक्तिक्षेत्र र थासाङ गाउँपालिकामा पाँच बेडको अस्पताल शिलान्यास गरिएको छ। हाल सुरक्षित गर्भपतन सेवा दक्ष जनशक्ति अभावमा रोकिएको छ। हाल यस्ता बिरामीलाई बेनी पठाउने गरिएको छ।

नेपाल सरकारले स्थानीय तहमा एकपटक शिलान्यास गरेको अस्पताल थासाङ गाउँपालिकामा निर्माण कार्यका लागि ठेक्का लागेर सम्झौता पनि भइसकेकोमा चिसोका कारण काम थालनी नभएको र अब चिसो लगत्तै काम शुरु हुने लेखा अधिकृत सकुन्तला अधिकारीले बताइन्। अन्य तहमा निर्माण कार्यका लागि टेण्डर प्रक्रिया र डिपिआरको काम सुरु भएको छ।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा जिल्लामा २ सय ८१ जना कोभिड- १९ बाट सङ्क्रमित भए भने १७ जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथि उमेर समूहका सतप्रतिशले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएको प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रका संयोजक नवराज शर्माले बताए। त्यसैगरी १२-१७ वर्ष उमेर समूहका ५३ प्रतिशतले पहिलो मात्राको खोप लगाए।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	२	२
जम्मा	२	२

महिला अधिकार		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	१
जम्मा	१	१

8.8

म्याग्दी

जम्मा जनसङ्ख्या १,०७,३७२

महिला ५४,८१८

प्रतिनिधिसभा निर्वाचन क्षेत्र १

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र २

गरिबीको रेखामुनि रहेको सङ्ख्या ३१,३२३

कामका लागि बाहिरिएका १४,३१४

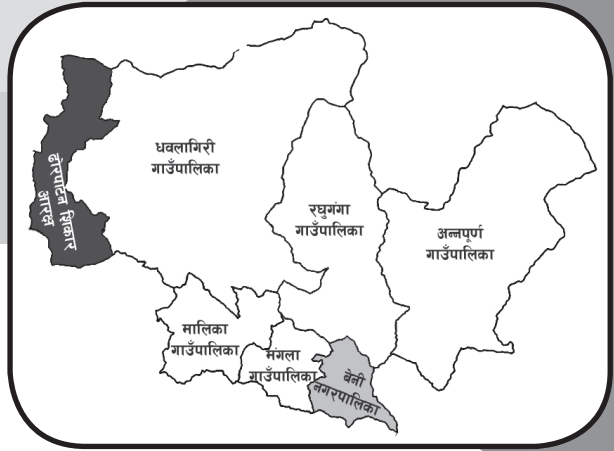
अपाङ्गता भएका ६,१२२

५ वर्षमाथिको साक्षरता प्रतिशत ७१.५

आश्रित जनसङ्ख्या ५२,१५७

कैदी/बन्दी र थुनुवा १ सय ४ जना छन्। जसमा ६ महिला र ९८ पुरुष रहेका छन्। कारागारमा आश्रित बालबालिका छैनन्। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि एक जना अहेवको दरबन्दी रहेकोमा रिक्त छ। कैदी/बन्दीको उपचार तथा स्वास्थ्य परीक्षणका लागि बेनी अस्पताल लैजाने गरेको जेलर धिरेन्द्रराज पन्तले बताए। ६० वर्ष नाघेका दुई जना ज्येष्ठ नागरिक (पुरुष) रहेको पनि उनले बताए। कारागारमा दीर्घरोगी चार जना छन्।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ सय १२ थानमध्ये २२ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ २ सय १० थान मध्ये ९९ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा एक वर्ष नाघेका चार थान देवानी मुद्दा बाँकी छन्।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा १ सय ८९ आधारभूत र ६९ माध्यमिक विद्यालय छन्। १ हजार २ सय ८० शिक्षक दरबन्दी रहेका छन्। यस वर्ष १४ हजार ३ सय ५१ बालक र १३ हजार ७ सय २३ जना बालिका भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ८० बालिका र ६३ बालक, ४ हजार ८ सय ७३ दलित बालक र ४ हजार ६ सय १ दलित बालिका छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय छैनन् तर तीन ओटा विद्यालयमा फरक क्षमताको कक्षा सञ्चालन भएको छ। वैदेशिक रोजगारमा गएर ज्यान गुमाएका परिवारका दुई जना बालबालिकाले १८ हजार रुपियाँ छात्रवृत्ति पाए। द्वन्द्वपीडित परिवारका तीन बालबालिकाले ४६ हजार रुपियाँ छात्रवृत्ति पाएको

यस वर्ष म्याग्दी जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट १९ जना महिला, पाँच जना पुरुषसहित २४ जना र राज्यपक्षबाट एक जना पुरुष पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा नौ जना र महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा १० जना, कूटपिटका घटनामा एक जना, अमानवीय व्यवहार घटनामा एक जना पीडित भए भने दुई जनाको हत्या भयो।

कारागार र बन्दी

कारागारको क्षमता ३२ जनाको छ। २५ पुरुष र सात जना महिलाको क्षमता रहेको कारागारमा

शिक्षा समन्वय इकाइका प्रमुख दलबहादुर थापाले बताए।

यस वर्ष म्याग्दीमा बलात्कारका घटनामा आठ जना, बालविवाहका घटनामा एक जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। बलात्कार घटनाका पाँच जना र बालविवाह घटनाका एक जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, एक जना आरोपितलाई तारिखमा अभिभावकको जिम्मामा, दुई जना आरोपितलाई बाल सुधार गृह,सराङकोटमा पठायो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ३७ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। प्रहरीले ३६ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने एक उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी श्याम राईले बताए।

यो वर्ष म्याग्दीमा घरेलु हिंसाका ६, बलात्कारका चार जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा बलात्कार घटनाका ६ जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, ३९ स्वास्थ्य चौकी, एक प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, चार नगर स्वास्थ्य केन्द्र र ११ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ रहेका छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा आठ जना विशेषज्ञ डाक्टर र सात जना स्टाफ नर्सको दरबन्दी रहेकोमा सबै रिक्त छ। अनमी पाँच जनाको दरबन्दीमा तीन समायोजनमा गएका, एक रिक्त र एक जना कार्यरत छन्। जिल्लामा ४ हजार ६ सय ८३ परिवारले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट	
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष
गिरफ्तारी		१	१		
कुटपिट					१
अमानवीय व्यवहार					१
हत्या					२
धम्की					१
बाल अधिकार	बालविवाह			१	१
	बलात्कार			८	८
	जम्मा			९	९
महिला अधिकार	बलात्कार			४	४
	घरेलु हिंसा			६	६
	जम्मा			१०	१०
कूल जम्मा		१	१	१९	५

लागि निःशुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि ४ हजार ६८ जनाको बीमा गरिएको छ।

अघिल्लो वर्ष शिलान्यास गरिएको मंगला गाउँपालिका, धौलागिरी गाउँपालिका, अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका स्वास्थ्य चौकी निर्माण कार्य सुरु भएको र रघुगङ्गा गाउँपालिकामा वडा नं. १ बेगमा अनुमति आएको भए पनि पिप्लेमा बनाउने की मौवाफाँटामा भन्नेमा विवाद छ।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा कोभिड- १९ बाट ३ हजार ८४ जना सङ्क्रमित भए भने ५४ जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथिका उमेर समूह ९४ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन् भने ७९ प्रतिशतले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि १७ वर्षसम्मका उमेर समूहमा ८१ प्रतिशतले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बालविवाह	१	१
बलात्कार	८	८
जम्मा	९	९

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार		४	४
घरेलु हिंसा	६		६
जम्मा	६	४	१०

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	२	२

४.५

कास्की

जम्मा जनसङ्ख्या

५,५५,५०४

महिला

३,०६,७४०

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

३

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

६

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

१५,३३०

कामका लागि
बाहिरिएका

५७,३०५

अपाङ्गता भएका

५,२१५

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

८२.०४

आश्रित जनसङ्ख्या

१,५६,५१५

यस वर्ष कास्कीमा मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट ८२ जना महिला, १२ जना पुरुषसहित ९४ जना र राज्यपक्षबाट ६ जना पुरुष पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १० जना र महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा ७२ जना पीडित भए।

कुटपिट/घम्की

यस वर्ष कास्की जिल्लाबाट कुटपिट घटनामा तीन जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो।

कारागार र बन्दी

कारागारको बन्दी क्षमता २० महिला र ४ सय पुरुष गरी ४ सय २० जनाको रहेको छ। कारागारमा ८ सय ९८ जना कैदी/बन्दी र थुनुवा छन्। महिला ६६ र पुरुष ८ सय ३२ रहेका छन्। कारागारमा तीन आश्रित बालक रहेका छन्। क्षमताभन्दा बढी कैदी/बन्दी र पुराना भवनका कारण कारागार अस्तव्यस्त छ। शौ चालयसमेत सीमित र अव्यवस्थित हुँदा पालो पर्खनुपर्ने अवस्था छ। पुर्पक्षका लागि कारागार पठाइएकाहरूको समयमै पेशी तोक्न र चाँडै मुद्दा फैसला नहुँदा कैदी र पुर्पक्षका लागि पठाइएका थुनुवा एकै ठाउँमा बस्नुपर्ने भएकाले समस्या भएको छ। कारागारमा ६ जना ज्येष्ठ नागरिक रहेका छन्। भवन पुरानो हुँदा बर्खामा पानी चुहिने र हिउँदमा जाडो बढी हुने गरेको कैदी/बन्दी बताउँछन्। कारागारमा पुल, क्यारमबोर्ड, लुँडोजस्ता मनोरञ्जनात्मक खेलकुदका सामग्रीको व्यवस्था गरिएको कारागार प्रमुख काजीमान सुनारले बताए। कारागारमा फलफूल तथा चनाचटपटे पसल, सैलुन, मुढा बुन्ने स्थान, मासु पसल, कपडा सिलाउने ठाउँ, पोते तथा पर्स बुन्ने ठाउँको व्यवस्था गरिएको सुनारले बताए।

कोभिड-१९ सङ्क्रमण बढेपछि जिल्ला कारागार, कास्कीमा सम्भावित जोखिमलाई मध्यनजर गर्दै कारागार भित्र २० जनासम्म राख्न सक्ने गरी आइसोलेशन कक्ष निर्माण गरिएको छ। कास्की कारागार प्रमुख काजीमान सुनारका अनुसार कारागारको तीन ब्लकमा दुई/दुई कोठामा क्वारेण्टाइन बनाइएको थियो। कारागारमा मेडिकल सामग्री बाहेक बाहिरबाट

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट				
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
गिरफ्तार		१	१			
अभिव्यक्ति, भेला/सङ्गठित हुने अधिकार		५	५			
कुटपिट					३	३
हत्या				४	३	७
धम्की					२	२
बाल अधिकार	विद्यालयमा शारीरिक सजाय				१	१
	नवजात शिशुको हत्या			१		१
	बलात्कार			३		३
	यौन दुर्व्यवहार			२	३	५
	जम्मा			६	४	१०
महिला अधिकार	बलात्कार			२		२
	बेचबिखन तथा ओसारपसार			६		६
	घरेलु हिंसा			६४		६४
	जम्मा			७२		७२
कूल जम्मा		६	६	८२	१२	९४

सामान लैजान प्रतिबन्ध गरिएको छ भने कैदीबन्दी भेटघाट पनि रोकिएको थियो।

बाल सुधारगृह, सराङ्कोट

कास्की सराङ्कोट स्थित बालसुधार गृहमा कूल ९० जना बालक रहेका छन्। जसमा पूर्पक्षका लागि थुनामा रहेका ४३ र ४७ जना मुद्दा फैसला भएका छन्। बालसुधार गृहमा रहेका हत्या १० जना पुर्पक्ष र १० जना फैसला, बलात्कार मुद्दामा एक जना फैसला, २२ पुर्पक्ष, चोरी तीन फैसला र दुई पुर्पक्ष, लागु औषध दुई फैसला र दुई पुर्पक्षका रहेका छन्। यस्तै जातीय भेदभावका एक, सवारी ज्यान दुई फैसला एक पुर्पक्षका लागि सुधार गृहमा रहेका छन्। बालगृहमा रहेका बालबालिकालाई उपचारका लागि अस्पताल लैजान र ल्याउन समस्या रहेको सुधारगृह प्रमुख रमा शर्माले बताइन्।

अभिव्यक्ति, भेला तथा सङ्गठित हुने अधिकार

सरकारले ल्याएको राजनीतिक दल विभाजनसम्बन्धी अध्यादेशको विरोधमा ०७८ भदौ २

गते भएको प्रदर्शनका क्रममा पोखरा महानगरपालिका-५ का अनेरास्ववियू कास्की जिल्ला कार्यालय सदस्य २४ वर्षीय शिव पराजुली घाइते भए। नेकपा एमाले सम्बद्ध राष्ट्रिय युवा सङ्घ नेपाल र अनेरास्ववियूको संयुक्त आयोजनमा पोखरास्थित भीमसेन चोकमा गरिएको विरोध च्यालीपछिको कोणसभामा प्रहरीले हस्तक्षेप गर्दा पराजुली घाइते भएका थिए। कोणसभा भइरहेको बेला प्रहरीले लाठी प्रहार गर्दा टाउकोमा चोट लागेको पीडितले बताए। घाइते को ओम अस्पताल पोखरामा उपचार भयो।

पोखरा महानगरपालिका-४ मानव अधिकार चोकमा २०७८ असार १५ गते गरिएको जातीय विभेदविरुद्धको प्रदर्शनका क्रममा प्रहरीले जात व्यवस्था उन्मूलन मोर्चा नेपाल गण्डकी प्रदेशका नेता ३१ वर्षीय ईश्वर नेपाली, जनता समाजवादी पार्टीका कार्यकर्ताहरू

३४ वर्षीय नेत्र चापागाई र ३२ वर्षीय रेशम सापकोटालाई असार १५ गते गिरफ्तार गर्‍यो। शिक्षा, विज्ञान एवम् प्रविधि मन्त्री कृष्णगोपाल श्रेष्ठले जातीय विभेद घटनाका आरोपितलाई सहयोग गरेको भन्दै जात व्यवस्था उन्मूलन मोर्चा नेपाल गण्डकी प्रदेशले आयोजना गरेको विरोध सभामा मन्त्री श्रेष्ठको पुत्ला जलाउने क्रममा उनीहरूलाई गिरफ्तार गरिएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय कास्कीका डिएसपी सुवास हमालले बताए। गिरफ्तारीपछि उनीहरूलाई सोही साँझ रिहा गरियो। इमेज टिभीकी पत्रकार रुपा सुनारलाई जातकै आधारमा आफ्नो घरको कोठा भाडामा दिन नमानेको आरोपमा गिरफ्तार गरिएकी काठमाडौं महानगरपालिका-११ बबरमहलकी सरस्वती प्रधानलाई जमानतमा रिहा गर्ने क्रममा असार ९ गते मन्त्री श्रेष्ठ प्रहरी कार्यालयमै पुगेर प्रधानसँग लिइएको फोटो सञ्चार माध्यममा आएको थियो।

सुगम र निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

उच्च अदालत

६ जना न्यायाधीश रहेका यस उच्च अदालत

पोखरा इजलाशबाट यो वर्ष दुनियाँवादी देवानीतर्फ जिम्मेवारी ३ सय ६७ मुद्दा मध्ये १ सय ८५ मुद्दा फैसला भए। यस्तै दुनियाँवादी फौजदारी १ सय ८४ मध्ये ५१ फैसला भए। सरकारवादी फौजदारी तर्फ ९ सय ३१ मुद्दा मध्ये २ सय ६३ फैसला भए। बन्दि प्रत्यक्षीकरणका तीन मुद्दा मध्ये दुई फैसला भए। अदालतमा दुई वर्ष नाघेका ६१ मुद्दा रहेका छन्।

जिल्ला अदालत

सात न्यायाधीश रहेका यस जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ९ सय ८६ मध्ये ३ सय ४ थान फैसला भए भने देवानी मुद्दातर्फ १ हजार ५ सय ८१ मध्ये ८ सय ५५ थान फैसला भए। यस अदालतमा एक वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा ३ सय ८२ र देवानी मुद्दा ४ सय थान बाँकी छन्। अधिल्लो वर्षबाट जिम्मेवारी सरेका १ हजार १ सय ७९ मुद्दा फैसला भए। ८१ जना दरबन्दी रहेको अदालतमा नौ जना करारमा रहेका छन्। चार दरबन्दी रिक्त रहेका छन्।

बाल अधिकार शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ३ सय ४५ आधारभूत र २ सय ८७ माध्यमिक विद्यालय रहेका छन्। पोखरा महानगरपालिकामा १ सय २७ आधारभूत र ७६ माध्यमिक विद्यालय छन्। जिल्लामा माध्यमिक ३ सय ८०, प्राथमिक १ हजार ६ सय २५ र निम्नमाध्यमिक तहमा ३ सय ८३ दरबन्दी रहेको छ। ३४ जना द्वन्द्व पीडित बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाए। वैदेशिक रोजगारीमा गएर ज्यान गुमाएका परिवारका आधारभूत तह र माध्यमिक तहका ४६ जना बालबालिकाले ८ हजार र १२ हजार रुपियाँका दरले छात्रवृत्ति प्राप्त गरे।

यस वर्ष कास्कीमा यौन दुर्व्यवहारका घटनामा दुई बालिका र तीन जना बालक, बलात्कारका घटनामा तीन जना, र विद्यालयमा शारीरिक सजायबाट एक जना गरी नौ जना बालबालिका पीडित भए भने एक नवजात शिशुको हत्या भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले १ लाख रुपियाँ धरौटी राखी साधारण तारिखमा रिहा गर्ने आदेश, एक जना आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा र एक जना आरोपितलाई कसुरदार ठहर्‍यायो। बलात्कार

घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, एक जना आरोपितलाई कसुरदार ठहर्‍यायो। शिशु हत्या घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। विद्यालयमा शारीरिक सजाय घटनामा एक जना आरोपित यस वर्षको अन्त्यसम्म प्रहरी हिरासतमा रहेका छन्।

बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार

सात वर्षीया बालिकालाई ०७७ पुस २४ गते घरमा कोही नभएको बेला बलात्कार गरेको भन्दै गुल्मी जिल्ला घर भई हाल पोखरा महानगरपालिका-२६ चापाचौर बस्ने ५७ वर्षीय पूर्णबहादुर थापाविरुद्ध पीडित पक्षले पुस २५ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय कास्कीमा उजुरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण पुस २६ गते पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पतालमा भयो। प्रहरीले आरोपितलाई पुस २५ गते गिरफ्तार गर्‍यो। प्रहरीले जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत् आरोपितविरुद्ध माघ ५ गते जिल्ला अदालतमा जबरजस्ती करणी शीर्षकमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश श्रीकृष्ण भट्टराईको माघ २२ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश श्रीकृष्ण भट्टराईको मङ्सिर ६ गते बसेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै ३ वर्ष कैद, ३ हजार रुपियाँ जरिवाना र पीडितलाई २ लाख रुपियाँ क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने फैसला सुनायो।

१५ वर्षीया बालिकालाई ०७७ चैत २७ गते यौन दुर्व्यवहार गरेको आरोपमा धादिङ जिल्ला नीलकण्ठ नगरपालिका-९ घर भई कास्की जिल्ला पोखरा महानगरपालिका-४ गणेशटोल बस्ने २३ वर्षीय ईश्वर श्रेष्ठविरुद्ध पीडित पक्षले चैत २८ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। प्रहरीले आरोपितलाई चैत २८ गते गिरफ्तार गर्‍यो। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण चैत २८ गते पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा भयो। प्रहरीले जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत् आरोपितविरुद्ध ०७८ वैशाख १४ गते यौन दुर्व्यवहार मुद्दा जिल्ला अदालतमा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतको वैशाख १५ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश नारायणप्रसाद पौडेलको मङ्सिर २९ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै २ महिना कैद, २ हजार रुपियाँ जरिवाना र पीडितलाई १५ हजार रुपियाँ

क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने फैसला सुनायो।

६ वर्षीय बालकलाई ०७८ पुस ४ गते यातना दिएको आरोपमा पोखरा महानगरपालिका-१५ स्थित गलेश्वर चोकमा रहेको न्यूलाइफ स्कूल होस्टेल वार्डेन नुवाकोट जिल्ला पञ्चकन्या गाउँपालिका-२ घर भई पोखरा -१४ बस्दै आएका २७ वर्षीया जानुका नेपालीलाई ०७८ पुस ६ गते प्रहरीले गिरफ्तार गर्‍यो। 'ओछ्यानमा पिसाब गर्छ' भन्दै पीडित बालकको लिङ्गमा रबरले बाँध्ने र यातना दिने गरेको भन्ने जाहेरीपछि आरोपितलाई गिरफ्तार गरिएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कास्कीका निमित्त प्रहरी निरीक्षक तथा प्रहरी प्रवक्ता दीपक केसीले जानकारी दिए। बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ अन्तर्गत बालबालिका विरुद्धको कसुरमा जिल्ला अदालत कास्कीबाट ५ दिनको म्याद थपको अनुमति लिएर घटनाका सम्बन्धमा आवश्यक अनुसन्धान सुरु गरिएको छ। बुवा नभएका र आर्थिक अवस्था कमजोर भएर आमाले पालनपोषण गर्न नसकेपछि पीडित बालक केही समय अगाडिदेखि उक्त होस्टलमा बस्दै आएका थिए।

महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, दुर्ल्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै २ सय ५९ महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा मदिरा सेवन गरी कुटपिटका ७८, घर निकाला गरिएका ३२, खानलाउन नदिएका ६७, सामान्य घरायसी भ्रगडाका ५४, विवाह दर्ता र नागरिकता नबनाएका २८ उजुरी छन्। बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्र प्रमुख मनोहर न्यौपानेका अनुसार गम्भीर प्रकृतिका फौजदारी अन्तर्गतका घटनाहरू भने कानुनी प्रक्रिया अनुरूप मुद्दा दर्ता गरिँदै आएको छ। खान लाउन नदिएको भन्दै आउने घटनाहरूमा पीडित र आरोपित पक्षलाई पहिलोपटक सहमतको प्रयास गरिँदै आएको डिएसपी सुन्दर तिवारीले बताइन्। मेलमिलाप भएका घटनामा पीडित फेरि उजुरी लिएर आउने गरेका केही घटना छन्। हिंसामा परेका महिलालाई आवश्यक सेल्टर वा संरक्षण केन्द्रमा अभाव रहेको उनले बताइन्।

यस वर्ष कास्कीमा घरेलु हिंसाका घटनामा ६४, बलात्कारका घटनामा दुई, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा ६ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला

अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनाका नौ जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। परिवारजनबाट खाना नपकाएको भन्दै एक जनाको बञ्चरो प्रहारी गरी र एक जनाको सिलौटो प्रहार गरी हत्या गरेको घटनामा दुई जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

परिवाजनबाट हत्या

४२ वर्षीया हरिमाया पुनलाई बञ्चरो प्रहार गरेर हत्या गरेको आरोपमा प्रहरीले पर्वत जिल्ला घर भई पोखरा महानगरपालिका-३३ उपल्लो पुँडीका ५० वर्षीय पति गमबहादुर पुनलाई ०७७ माघ २३ गते पोखरा-३३ लामगादीमा बाटोबाट गिरफ्तार गर्‍यो। हरिमायालाई आरोपितले माघ २२ गते राति खाना नपकाएको विषयमा विवाद हुँदा बञ्चरो प्रहार गरेको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कास्कीका डिएसपी सुवास हमालले बताए। हरिमाया माघ २३ गते बिहान मृत अवस्थामा भेटेपछि प्रहरीले अनुसन्धानबाट पति गमबहादुरको संलग्नता पुष्टि भएको डिएसपी हमालले बताए। आरोपित विरुद्ध जिल्ला पीडितका आफन्त युवराज पुनले माघ २३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कास्कीमा जाहेरी दिए। शवको पोष्टमार्टम माघ २३ गते पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल, पोखरामा भयो। शव परिवारलाई बुझाइएको डिएसपी हमालले बताए। प्रहरीले जिल्ला अदालत कास्कीमा फागुन ११ गते लापरवाहीपूर्वक काम गरी ज्यान मारेको (दफा १८१) अन्तर्गत मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालत कास्कीको फागुन १८ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला भएन।

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार सम्पत्ति क्षति

मादी गाउँपालिकाको केन्द्र सार्ने निर्णयका विरोधमा याङ्जाकोटमा स्थानीयले २०७७ माघ २१ गते दिनभर धर्ना दिनुका साथै कार्यालयको गेट, कार्यकारी अधिकृत चढ्ने गाडी तोडफोड गरे। छैटौँ गाउँसभाले वडा नम्बर ४ र ५ अन्तर्गत मादी करिडोर छेउपर्ने बेतेनी, वडा नम्बर ३ स्थित याङ्जाकोट देउराली, वडा नम्बर ४ को तारकाडस्थित माजडी र साविक वडा नम्बर ३ स्थित याङ्जाकोट गरी चार विकल्प मध्ये गाउँपालिकाको केन्द्र साभा

बेतनीमा सार्ने निर्णयलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर गाउँपालिकाले प्रदेश सरकार र सङ्घीय सरकारलाई पठाएको थियो। एक वर्षपछि गण्डकी प्रदेश सरकारले त्यसलाई सङ्घीय सरकारमा सिफारिस गर्ने निर्णय गरेसँगै साविक याङ्जाकोट वा याङ्जाकोट देउराली नै हनुपर्ने माग गर्दै स्थानीय आन्दोलित बनेका थिए। निर्णयको विरोधमा माघ २० गते मादी गाउँपालिकाको कार्यालयमा लगाएको ताला गाउँपालिका प्रमुख बेदबहादुर गुरुङ (श्याम)को निर्देशनमा माघ २१ गते खोलिएपछि उनीहरूले तोडफोड गरेका हुन्। गाउँपालिका अध्यक्ष बेदबहादुर गुरुङ (श्याम) का अनुसार असन्तुष्ट पक्षले कार्यालयको गेट तोडफोड गर्नुका साथै प्रशासकीय अधिकृत चन्दन ग.३ च.३३५२ नम्बरको स्कार्पियो गाडीको सिसा फुटाए। सङ्घर्ष समितिका संयोजक तथा नेपाली कांग्रेस वडा नम्बर ३ का अध्यक्ष नारायण गुरुङले तोडफोड गर्नु सामान्य भएको र षड्यन्त्रपूर्वक केन्द्र सार्ने निर्णयपछि स्थानीयले आक्रोश पोखेको बताए।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

कास्की जिल्लामा चार अस्पताल, एक सामुदायिक अस्पताल, ४३ स्वास्थ्य चौकी र चार प्राथमिक स्वास्थ्य चौकी र १८ नगर स्वास्थ्य केन्द्र रहेका छन्। पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा ६० जना मेडिकल कन्सल्टेन्टको दरबन्दी रहेकोमा २६ रिक्त छ। स्त्रीरोग विशेषज्ञको पाँच जना दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्।

गण्डकी प्रदेशकै सबैभन्दा ठूलो अस्पताल पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल, पोखरामा उपचाररत कोभिड सङ्क्रमितको अक्सिजन अभावका मृत्यु

हनुपर्ने अवस्था सृजना भयो। अस्पतालमा २०७८ जेठ १३ गते रातिदेखि अक्सिजन अभाव हुँदा एक सुत्केरी महिलासहित ६ जना कोभिड-१९ सङ्क्रमितको मृत्यु भयो। अस्पतालमा एक्कासि अक्सिजनको अभाव भएको र हाइफ्लो अक्सिजन दिएर उपचार भइरहेका बिरामीले सोहीअनुसार अक्सिजन नपाउँदा उनीहरूको मृत्यु भएको थियो। मृत्यु हुनेमा अस्पतालमा उपचाररत तनहुँका तीन जना, म्याग्दी, पर्वत र स्याङ्जा जिल्लाका एक एक जना थिए।

नेपाल सरकारले सबै स्थानीय तहमा निर्माण गर्ने गरी शिलान्यास गरेको अस्पताल कास्कीको रुपामा निर्माण सम्पन्न भयो। अन्नपूर्ण र मादी गाउँपालिकामा अस्पताल शिलान्यास भए पनि काम सम्पन्न भएको छैन। माछापुच्छ्रे गाउँपालिका अस्पताल भवनका लागि जमिनको टुङ्गो नलागिसकेकाले अझै पनि शिलान्यास हुन सकेन।

स्वास्थ्य बीमा गरेका ज्येष्ठ नागरिकहरूका लागि छुट्टै व्यवस्था गरिए पनि कर्मचारीको अभावका कारण सहज रूपमा सेवा लिन बञ्चित छन्। बीमाको प्रक्रिया बारेमा बुझाउन नसक्दा नागरिकहरूले दुःख पाउने गरेका छन्। स्थानीय तहमा अस्पताल नहुँदा बीमा केन्द्र रहेको अस्पताल टाढा रहेका कारण पनि त्यस क्षेत्रका नागरिकमा बीमाप्रति आकर्षण देखिएको छैन। स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा जिल्लामा ३० हजार १ सय १७ जना कोभिड-१९ बाट सङ्क्रमित भए भने ५ सय २० जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथिका उमेर समूह ९८ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि १७ वर्षसम्मका उमेर समूहमा ३ प्रतिशतले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
विद्यालयमा शारीरिक सजाय		१	१
नवजात शिशुको हत्या		१	१
बलात्कार	१	३	३
यौन दुर्व्यवहार	१	३	३
जम्मा	३	६	८

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	६४		६४
बलात्कार		३	३
बेचबिखन तथा ओसारपसार		५	५
जम्मा	६४	७	७१

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	७	७

४.६

लमजुङ

जम्मा जनसङ्ख्या

१,५३,४८०

महिला

८०,२७१

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

१

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

२

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

२७,८५५

कामका लागि
बाहिरिएका

२१,१६१

अपाङ्गता भएका

४,७४५

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

७१.१

आश्रित जनसङ्ख्या

७१,८५५

यस वर्ष लमजुङ जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट २५ जना महिला, दुई जना पुरुषसहित २७ जना र राज्यपक्षबाट एक जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा नौ जना र महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा १५ जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

कारागारको बन्दी क्षमता ३५ जनाको छ। कारागारमा कैदी/बन्दी र थुनुवा १ सय १२ जना छन्। महिला आठ र पुरुष १ सय ४ रहेका छन्। कारागारको क्षमता महिला १० र पुरुष

२५ हो। कारागारमा आश्रित बालबालिका छैनन्। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एक जनाको अहेवको दरबन्दी रहेको छ। कारागारमा चार जना कैदी/बन्दीहरू जटिल मानसिक रोगी र सामान्य मानसिक रोगी चार गरी आठ जना मानसिक रोगको उपचार गराइ रहेका छन्। ६० वर्ष नाघेका चार जना ज्येष्ठ नागरिक (पुरुष) रहेको जिल्ला कारागार प्रमुख जगदीश मिश्रले बताए। कारागारमा दीर्घरोगी आठ जना छन्। कारागारमा खेलकुदका सामग्रीहरू प्रशस्त नभएको, क्षमता भन्दा धेरै कैदी बन्दी भएकाले सुत्न समस्या भएको र पत्रपत्रिका र सूचनाका सामग्रीहरू पर्याप्त नभएको कैदीका नाइके नवीन गुरुडले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक जना न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ सय १४ थान मध्ये १४ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ २ सय ७१ थान मध्ये ७९ थान मुद्दा फैसला भए। अदालतमा एक वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा २१ थान छन् भने देवानी मुद्दा २० थान बाँकी छ।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा २ सय ६८ आधारभूत र १ सय २३ माध्यमिक विद्यालय छन्। १ हजार ९ सय ९० शिक्षक दरबन्दी रहेकामा ९७ ओटा दरबन्दी मिलान हुन बाँकी छ। यस वर्ष १९ हजार ७ सय ६५

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		महिला	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
जेलमा मृत्यु		१	१			
हत्या					१	१
सबै प्रकारका जातीय विभेद				१	१	२
बाल अधिकार	बलात्कार			८		८
	यौन दुर्व्यवहार			१		१
	जम्मा			९		९
महिला अधिकार	बलात्कार			३		३
	बहुविवाह			२		२
	घरेलु हिंसा			१०		१०
	जम्मा			१५		१५
कूल जम्मा		१	१	२५	२	२७

बालक र २१ हजार १९ जना बालिका भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ३० बालबालिका विद्यालय भर्ना भए। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय १ सय ५० ओटा रहेका छन्। द्वन्द्वपीडित परिवारका ११ जना बालबालिकाले यस वर्ष छात्रवृत्ति पाए। दलित, अपाङ्गलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिएको छ। पढ्ने उमेरका सबै बालबालिका विद्यालय भर्ना भएको शिक्षा तथा समन्वय इकाइका प्रमुख विरबहादुर गुरुडले बताए। यस वर्ष जिल्लाभर ५ हजार २ सय ६३ दलित बालक र ४ हजार ९ सय १ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए। ८ हजार ७ सय ६५ दलित विद्यार्थीले छात्रवृत्ति पाए। जसमध्ये ४ हजार १ सय ७२ छात्र र ४ हजार ५ सय ९३ छात्र रहेका छन्। कोभिडको कारण विद्यार्थीहरूलाई अनलाइन कक्षामा समस्या भएको प्रमुख गुरुडले बताए। सबै विद्यार्थी इन्टरनेटको पहुँच पुगेन। द्वन्द्वपीडित परिवारका बालबालिकाहरूले २ लाख ३४ हजार रुपियाँ छात्रवृत्ति पाएको शिक्षा तथा समन्वय इकाइका लमजुङका प्रमुख विरबहादुर गुरुडले बताए।

यस वर्ष यौन दुर्व्यवहारका घटनामा एक जना, बलात्कारका घटनामा आठ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। बलात्कार घटनाका आठ जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका

लागि थुनामा पठायो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भएको भन्दै ४३ जना महिलाले महिला, बालकालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा २४ ओटा खान लाउन नदिएको, ११ ओटा नागरिकता नबनाइ दिएको, आठ ओटा कुटपिटका रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका सूचना अधिकारी इन्स्पेक्टर जगदिश रेग्मीले बताए।

यो वर्ष लमजुङमा घरेलु हिंसाका १०, बलात्कारका घटनामा तीन, बहुविवाह घटनामा दुई जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो भने एक जना

आरोपितलाई २ लाख रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्‍यो। बहुविवाह घटनाका चार जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले क्रमशः ६० हजार रुपियाँ, १० हजार रुपियाँ र २ लाख ५० हजार रुपियाँ, ५० हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो।

सबै प्रकारका जातीय विभेद

यो वर्ष लमजुङ जिल्लामा जातीय विभेदका घटनामा एक जना महिला र एक जना पुरुष पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। दुवै घटनामा मेलमिलाप भयो।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई सरकारी अस्पताल, दुई सामुदायिक अस्पताल, ५९ स्वास्थ्य चौकी, ११ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, १६ नगर स्वास्थ्य केन्द्र र आठ सामुदायिक स्वस्थ्य इकाइ रहेको छ। डाक्टरको ६ जना दरबन्दी रहेकोमा तीन जनामात्र कार्यरत छन्। सदरमुकाम स्थित सरकारी अस्पतालमा विशेषज्ञको दरबन्दी छैन। १ सय ३४ स्टाफ नर्स र अनमीको दरबन्दीमा ३१ खाली छन् भने १ सय ३ कार्यरत छन्। जिल्लामा हेल्थ असिस्टेन्ट र अहेव गरी १ सय ९७ रहेकोमा १ सय ५६ जना कार्यरत छन्। प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र स्वास्थ्य चौकीलाई स्थानीय तहबाटै हेरिने भएकाले त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीको अद्यावधिक विवरण जिल्ला

स्वास्थ्य कार्यालयमा नआइपुगेको कार्यालय प्रमुख अमर दवाडीले बताए। जिल्लामा स्वस्थ्य बीमा सञ्चालनमा आएको छैन। अस्पतालले सेवा प्रवाह गर्ने क्रममा ज्येष्ठ नागरिकलाई पहिलो प्राथमिकता दिने गरेको छ। जिल्लामा विशेषज्ञ सहितको थप उपचारको व्यवस्था गर्नको लागि जिल्ला समन्वय प्रमुखको अध्यक्षतामा यस वर्ष दुईपटक सरोकारहरूसँग अन्तर्क्रिया भएको स्वास्थ्य प्रमुख दवाडीले बताए। केही समय जिल्ला सामुदायिक अस्पताललाई नै अस्थायी कोभिड अस्पतालको रूपमा प्रयोग भयो।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा कोभिडबाट जिल्लामा ३ हजार २ सय १८ सङ्क्रमित भए भने ३६ जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथिका उमेर समूहका ९७ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन् भने ७७ प्रतिशतले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि १७ वर्षसम्मका उमेर समूहका ७९ प्रतिशतले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	८	८
यौन दुर्व्यवहार	१	१
जम्मा	९	९

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	कारबाही प्रक्रिया अघि नबढाइएका	जम्मा
बलात्कार		३	३
बहुविवाह		२	२
घरेलु हिंसा	१०		१०
जम्मा	१०	५	१५

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	१

8.७

तनहुँ

जम्मा जनसङ्ख्या

३,२७,६२०

महिला

१,७४,६५५

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

२

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

४

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

४७,५३५

कामका लागि
बाहिरिएका

४६,३८७

अपाङ्गता भएका

६,६६८

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

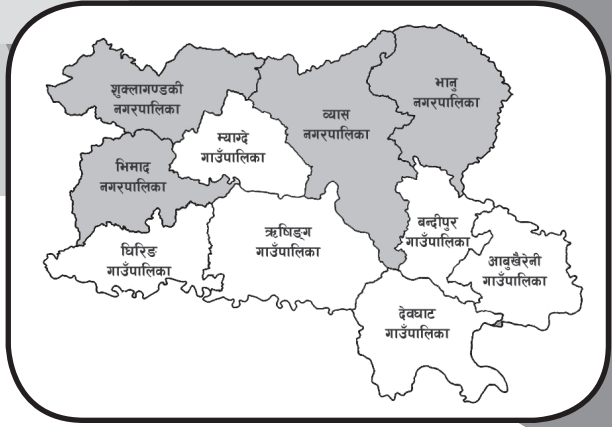
७४.०८

आश्रित जनसङ्ख्या

१,४१,३००

यस वर्ष तनहुँ जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट १ सय १२ जना महिला, दुई जना पुरुषसहित १ सय १४ जना र राज्यपक्षबाट ३६ जना पुरुष पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा पाँच जना, महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा १ सय ४ जना, कुटपिट घटनामा दुई जना, अमानवीय व्यवहार घटनामा एक जना र अभिव्यक्ति, भेला तथा सङ्गठित हुने अधिकारमा २८ जना पीडित भए।

कुटपिट/दुर्व्यवहार

राज्यपक्षबाट

भीमाद नगरपालिका-८ का ४२ वर्षीया चिरन्जीवी खनाललाई सोही वडाका अध्यक्ष ६१ वर्षीय बुद्धिमान श्रेष्ठले ०७८ वैशाख ९ गते वडा कार्यालय परिसरमा कुटपिट र दुर्व्यवहार गरे। हकवालाको सिफारिस लिन जाँदा वडाअध्यक्ष श्रेष्ठले अन्य कुरा निकालेर सिफारिसमा हस्ताक्षर गर्न नमानेको र आफैले निहुँ खोजेर हातपात र दुर्व्यवहार गरेको खनालले बताए। खनालको नाउँमा जग्गाधनी पुर्जा रहेको जग्गामा बसोबास गर्दै आएका एकल महिलालाई पुननिर्माण प्राधिकरणमार्फत नीजि आवास निर्माणका लागि खनालले सहयोग नगरेको र ती महिलालाई घर बनाउन सहयोग गरेमात्र सिफारिसमा हस्ताक्षर गर्ने अडान वडा अध्यक्ष श्रेष्ठले राखेका थिए। सोही विषयमा विवाद बढ्दै गएपछि श्रेष्ठले आफूलाई दुर्व्यवहार गरेको खनालले बताए। वडाअध्यक्ष श्रेष्ठले एकल महिला सावित्री दमैलाई घर बनाउन नदिएर बिचल्लीमा पारेको हुँदा सो विषयमा छलफल गर्दा गर्दै खनालले आफूलाई ढुङ्गा प्रहार गर्न खोजेको बताए। पीडितले वडाअध्यक्षलाई कारबाहीको माग गर्दै वैशाख ९ गते भीमाद नगरपालिकाको कार्यालयमा निवेदन दिए। तर, वडाअध्यक्षलाई कुनै कारबाही भएन।

अन्यपक्षबाट

प्रहरी चौकी डुम्रीवेशीका इन्चार्ज ४० वर्षीय सुरेन्द्र गुरुङलाई ०७७ फागुन २८ गते भीमाद नपा- १ डुम्रीवेशीमा स्याङ्जा जिल्ला हरिनास गाउँपालिका-७ का २३ वर्षीय प्रिन्स थापा र २२ वर्षीय लोकबहादुर थापा लगायतले कुटपिट गरे। उनीहरूलाई फागुन २८ गते डुम्रीवेशीबाट नै गिरफ्तार गरिएको इलाका प्रहरी कार्यालय, बेलचौताराका इन्स्पेक्टर जगदिश रेग्मीले

बताए। डुम्रीवेशीमा आयोजित भलिबल प्रतियोगिताको क्रममा फागुन २८ गते साँझ दुई पक्षबिच विवाद भएको र सो विवाद मिलाउन गएको प्रहरी टोलीलाई नै आक्रमण गरिएको रेग्मीले बताए। घाइते गुरुङको मणिपाल अस्पताल, पोखरामा फागुन २९ गते उपचार गरियो। गिरफ्तार गरिएकाहरूलाई इलाका प्रहरी कार्यालय, बेलचौतारामा राखी चैत १२ गते ८ हजार रुपियाँ घरौटीमा रिहा गरिएको इन्स्पेक्टर रेग्मीले बताए।

कारागार र बन्दी

कारागारको बन्दी क्षमता १ सय २५ जनाको छ। कारागारमा कैदी १ सय ४६ र थुनुवा १ सय ८ गरी २ सय ४५ जना रहेका छन्। कारागारमा महिला कैदी/बन्दी छैनन्। कैदीबन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि एक जना अहेवको दरबन्दी रहेकोमा रिक्त छ। कैदी बन्दी बिरामी भएमा नजिकैको दमौली अस्पतालमा लैजाने गरिएको छ। कारागारमा एक जना सामान्य मानसिक रोगी र एचआईभी सङ्क्रमित तीन जना रहेका छन्। उनीहरूले नियमित औषधी सेवन गरिरहेका छन्। ६० वर्ष नाघेका २० जना र ७० वर्ष नाघेका सात जना ज्येष्ठ नागरिक (पुरुष) रहेको जिल्ला कारागार प्रमुख ऋषिराम सुवेदीले बताए। कैदी बन्दीलाई सार्वजनिक बिदाको दिन बाहेक अन्य दिनमा बिहान १० देखि ४ बजेसम्म आफन्तहरूसँग भेटघाट गर्न दिइन्छ। इन्सेकले विश्व मानव अधिकार दिवसको अवसरमा गरेको कारागार अनुगमनको क्रममा कैदी बन्दीलाई आय आर्जनका लागि (मुढा बुन्ने, सिलाई कटिङ्ग, हस्तकला आदि) काम गर्न दिइएको पाइयो। त्यस्तै खेलकुद, भलिबल, व्याडमिन्टन, क्यारेमबोर्ड, चेस, लुडो, पुस्तकालय आदिको व्यवस्था गरिएको छ भने प्रत्येक कोठामा टेलिभिजनको व्यवस्था गरिएको छ। कैदी बन्दीका नाइके रामु लोहनीले आफूहरूलाई कुनै समस्या नरहेको बताए। कोभिड-- १९ बाट कोही पनि कैदी बन्दी सङ्क्रमित भएनन्।

कारागारमा भ्रडप

जिल्ला कारागार तनहुँमा २०७७ फागुन १७ गते दिउँसो भ्रडप हुँदा ६ जना कैदीबन्दी घाइते भए। अन्यत्रका कैदीबन्दीलाई तनहुँ कारागारमा स्थान्तरण गरेपछि नाइके बन्ने विक्षयमा दुई समूहबिच भ्रडप हुँदा कैदी कुलबहादुर तामाङ, अनुप थापा, माधव कँडेल, धनबहादुर शाही, दीपक दर्जी र ज्ञानबहादुर

विक घाइते भएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँका एसपी अरुण पौडेलले बताए। भ्रडपपछि १५ जनालाई भीमफेदी कारागार र १० जनालाई कास्की कारागारमा स्थान्तरण गरियो भने घाइतेहरूको दमौली अस्पतालमा उपचार भएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी आचार्यले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

दुई जना न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष दर्ता भएका फौजदारी मुद्दातर्फ १ सय ७९ थान मध्ये ३७ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ८ सय ९७ थान मध्ये ४ सय ६७ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा एकवर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा ७० थान छन् भने देवानी मुद्दा २ सय ३१ थान बाँकी छ। अदालतले २१ जना कर्मचारी करारमा नियुक्त गरेको छ भने २९ जना यो वर्षको अन्त्यसम्म रिक्त रहे। कोभिड- १९ को कारण भएको लकडाउनले अदालत बन्द हुँदा मुद्दाको फैसला हुन ढिलाइ भएको जिल्ला अदालतका श्रेतेदार पूर्णबहादुर कुँवरले बताए। जिल्ला बार इकाईका सचिव त्रैलोक्य वाग्लेले मुद्दाको फैसलामा ढिलाइ हुँदा अधिकांश कैदीहरू लामो समय कारागार बस्नुपर्ने बाध्यता रहेको बताए।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा सामुदायिकतर्फ ३ सय १८ आधारभूत र १ सय १९ माध्यमिक विद्यालय छन् भने संस्थागततर्फ ७० आधारभूत र ६१ माध्यमिक विद्यालय रहेका छन्। शिक्षक दरबन्दी २ हजार ९ सय ११ रहेकामा १ सय १२ ओटा दरबन्दी मिलान हुन बाँकी रहेको छ। यस वर्ष विद्यालय भर्ना भएका बालबालिकाहरूको सङ्ख्या जिल्ला शिक्षा तथा समन्वय इकाइले उपलब्ध गराउन सकेन भने स्थानीय तहहरूले पनि भर्ना भएका बालबालिकाको सङ्ख्या उपलब्ध गराउन सकेनन्। विद्यालय भर्ना भएका दलित तथा अपाङ्गता भएका बालक र बालिकाको तथ्याङ्क जिल्ला शिक्षा इकाइ तथा स्थानीय तहहरूसँग छैन। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय १ सय ४९ ओटा छन् भने निर्माणाधीन अपाङ्गतामैत्री विद्यालय ५४ वटा रहेको छ। बजेट अभावमा उक्त विद्यालयहरू समयमै निर्माण सम्पन्न गर्न समस्या परेको पुननिर्माण प्राधिकरण अन्तर्गतको शिक्षातर्फका इन्जिनियर अनिल श्रेष्ठले बताए। सहिद परिवारका तीन जना बालिकाले

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट	
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष
घाइते		६	६		
कुटपिट		१	१		१
अभिव्यक्ति, भेला/सङ्गठित हुने अधिकार		३८	३८		
अमानवीय व्यवहार		१	१		
हत्या				३	१
बाल अधिकार	विद्यालयमा शारीरिक सजाय			१	१
	बलात्कार			४	४
	जम्मा			५	५
महिला अधिकार	बलात्कार			५	५
	बलात्कार प्रयास			३	३
	घरेलु हिंसा			९६	९६
	जम्मा			१०४	१०४
कूल जम्मा		३६	३६	११२	२

छात्रवृत्ति पाएका छन्। वैदेशिक रोजगारीमा ज्यान गुमाएका परिवारका २५ बालक र ३५ बालिका गरी ६० जनाले छात्रवृत्ति पाएको जिल्ला शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख रमाकान्त शर्माले बताए। कोभिडको दोस्रो लहर सुरु भएपछि वैशाखको दोस्रो साताबाट सबै शिक्षण संस्थाहरू बन्द भएका थिए। सबै विद्यार्थी तथा अभिभावकमा इन्टरनेटको पहुँच नहुँदा धेरै विद्यार्थीहरू वैकल्पिक विधिको शिक्षाबाट बन्चित भए।

यस वर्ष तनहुँमा बलात्कारका घटनामा चार जना र विद्यालयमा शारीरिक सजायबाट एक जना गरी पाँच जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा बलात्कार घटनाका चार जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

महिलारुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै १ सय १५ जनाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दताए गराए। जसमध्ये १ सय भन्दा बढी उजुरीमा मेलमिलाप, केही उजुरी जिल्ला अदालतमा गएको छ भने केही उजुरी कुनै पनि प्रक्रिया नभइकन अन्त्य भएको सेवा केन्द्रले जनायो।

यो वर्ष तनहुँमा घरेलु हिंसाका ९६, बलात्कार घटनामा पाँच, बलात्कार प्रयास घटनामा तीन जना गरी १ सय ४ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार घटनाका सात जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, एक जना आरोपितलाई बाल सुधार गृहमा पठायो भने तीन जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म फरार रहे। बलात्कार प्रयास घटनाका तीन जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। परिवारजनबाट भएका हत्याका एक घटनाका आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

परिवारजनबाट हत्या

व्यास नपा- १२ की ७२ वर्षीया लक्ष्मी दरैलाई २०७७ माघ ८ गते छोरा ३३ वर्षीय छोरा प्रेम दरैले मादक पदार्थ सेवन गरी घरायसी विवाद हुँदा चिर्पटले टाउकोमा प्रहार गरी हत्या गरे। उनलाई प्रहरीले माघ ९ गते घरबाटै गिरफ्तार गर्‍यो। प्रेमलाई प्रहरीले माघ १० गते कतर्व्यज्यानसम्बन्धी मुद्दा जिल्ला अदालतमा दर्ता गर्‍यो। शवको माघ ९ गते दमौली अस्पतालमा पोष्टमार्टम भयो। शव मृतकका अर्का छोरोले बुझी सद्गत गरे। जिल्ला अदालतको फागुन ५ गतेको आदेशअनुसार आरोपित पुर्पक्षका लागि थुनामा छन्।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा तीन सरकारी अस्पताल, ४६ स्वास्थ्य चौकी, दुई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, २९ वटा आधार भूत स्वास्थ्य केन्द्र र १५ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र रहेका छन्। ती स्वास्थ्य केन्द्रमा २३ जना मेडिकल डाक्टरको दरबन्दी रहेकोमा सात जना स्थायी र चार जना करारका मेडिकल डाक्टरहरू कार्यरत छन्। त्यस्तै दुई जना जनस्वास्थ्य अधिकृतको दरबन्दी रहेकोमा दुबै जना रिक्त रहेको छ। त्यस्तै २२० जना एचए र अहेवको दरबन्दी रहेकोमा १ सय ६ जना स्थायी र १४ जना करारमा कार्यरत रहेका छन्। १ सय ८९

जना अनमी र स्टाफनर्सको दरबन्दी रहेकोमा ९६ जना स्थायी र २३ जना करारमा कार्यरत छन्। १० जना ल्याब टेक्निसियनको दरबन्दी रहेकोमा चार जना स्थायी र सात जना करारमा कार्यरत छन्। ग्रामीण क्षेत्रका स्वास्थ्य चौकीमा राज्यले निःशुल्क प्रदान गर्ने सबै ३५ प्रकारका औषधिहरू पर्याप्त छैन। तनहुँमा ३० हजार ५ सय ५७ घरधुरीका ९० हजार ५ सय ९५ जना नागरिक स्वास्थ्य विमाको पहुँचमा आएका छन्। २०७७ मङ्सिर १५ गते तनहुँमा नौ स्थानीय तहमा अस्पताल शिलान्यास गरिएकोमा सबै अस्पतालहरू निर्माण कार्य सुरु भएको छ।

स्वास्थ्य निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा जिल्लामा ५ हजार ४ सय १४ जनालाई कोभिड सङ्क्रमण भयो भने १ सय २७ जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथिका उमेर समूह ८५ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन् भने ५७ प्रतिशतले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि

१७ वर्षसम्मका उमेर समूहमा ७९ प्रतिशतले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्।

तनहुँमा कोभिड अस्पताल र आईसोलेसनको सङ्ख्या १२ छ। जसमा बेड १ सय ७० रहेको छ। तनहुँमा सात आईसीयु र चार भेन्टिलेटर रहेको छ भने दुई अस्पतालमा अक्सिजन प्लान्ट स्थापना भई अक्सिजन उत्पादन सुरु भएको छ।

भानु नगरपालिकाका एक ६५ वर्षीय पुरुषले समयमा उपचार नपाउँदा वैशाख २६ गते उनको मृत्यु भयो। मृतकको वैशाख १० गते पोखरास्थित ओम अस्पतालमा पीसीआर परीक्षण गर्दा कोभिड-१९ सङ्क्रमण पुष्टि भएपछि उनी होम आईसोलेसनमा बसेका थिए। वैशाख २५ गते श्वासप्रश्वासमा समस्या भएपछि वैशाख २६ गते अस्पताल लगिएको तर समयमा उपचार नपाउँदा उनको मृत्यु भएको मृतकका परिवारले जनाएको भानु नगरपालिकाका स्वास्थ्य शाखाका प्रमुख ऐश्वर्यचन्द्र भट्टराईले जानकारी दिए।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कारवाही प्रक्रिया अघि नबढेका	जम्मा
विद्यालयमा शारीरिक सजाय		१	१
बलात्कार	४		४
जम्मा	४	१	५

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	मिलापत्र	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार		५	५
बलात्कार प्रयास		३	३
घरेलु हिंसा	८१	१५	९६
जम्मा	८१	२३	१०४

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	४	४

४.८

नवलपरासी पूर्व

जम्मा जनसङ्ख्या

३,८१,१०५

महिला

२,०१,६५५

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

२

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

४

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

उपलब्ध
नभएको

कामका लागि
बाहिरिएका

उपलब्ध
नभएको

अपाङ्गता भएका

उपलब्ध
नभएको

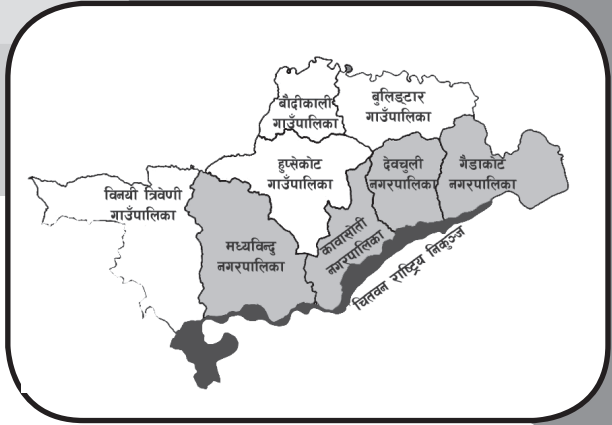
५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

७०.७६

आश्रित जनसङ्ख्या

उपलब्ध
नभएको

र नवलपरासी पश्चिमको कारागारमा पठाउने गरेको जिल्ला प्रहरी कार्यालय नवलपरासी पूर्वका एसपी प्रकाश मल्लले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

दुई जना न्यायाधीश रहेको नवलपुर जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ५ सय ३४ थान मुद्दा मध्ये १ सय ११ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ १ हजार २२ मुद्दा मध्ये ३ सय ३६ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा एकवर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा १ सय ४० थान छन् भने देवानी मुद्दा २ सय ५१ थान बाँकी छ।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा सामुदायिकतर्फ ३ सय ४९ पूर्व प्राथमिक, २ सय ३६ आधारभूत र ७७ माध्यमिक छन् भने संस्थागततर्फ १ सय १२ पूर्व प्राथमिक, ४१ आधारभूत र ५३ माध्यमिक छन्। जिल्लामा राहतसहित २ हजार १ सय ३५ शिक्षक दरबन्दी रहेकामा दरबन्दी अनुसार शिक्षक कायम छन्। यस वर्ष ५३ हजार २ बालक र ४७ हजार ४ सय ५९ जना बालिका विद्यालय भर्ना भएको तथ्याङ्क जिल्ला शिक्षा तथा समन्वय इकाइमा छ। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय १ सय ५१ छन्।

यस वर्ष नवलपरासी पूर्वमा यौन दुर्व्यवहारका घटनामा चार जना, बलात्कारका घटनामा २० जना, बालविवाहका घटनामा एक जना बालिका र एक जना बालक गरी २६ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले

यस वर्ष नवलपरासी पूर्व जिल्लामा मानव अधिकार ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट ४५ जना महिला, दुई जना पुरुषसहित ४७ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २६ जना, महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा १७ जना, अमानवीय व्यवहार घटनामा एक जना र हत्याका घटनामा तीन जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

नवलपरासी पूर्वमा कारागार निर्माण भएको छैन। हाल नवलपुर जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुना र कारागार चलान गर्दा छिमेकी जिल्ला चितवन

पुर्पक्षका लागि थुनामा र एक जना आरोपितलाई १ लाख रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो। बलात्कार घटनाका २० जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, पाँच जना आरोपितलाई बाल सुधार गृह भैरहवा पठायो भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म फरार रहे। बालविवाह घटनाका दुई जनालाई जनही ५०/५० हजार रुपियाँ धरौटीमा जिल्ला अदालतले रिहा गर्‍यो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

जिल्ला प्रहरी कार्यालय, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) को महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा यस वर्ष १ सय ३१ घरेलु हिंसाको उजुरी दर्ता भए। जसमध्ये १ सय १५ वटा घटनामा मेलमिलाप भए भने १६ उजुरी प्रक्रियामा रहेको सेवा केन्द्रकी प्रमुख बिन्दु बिकले बताइन्।

यो वर्ष नवलपरासी पूर्वमा घरेलु हिंसाका ६, बलात्कार घटनाका ६, बलात्कार प्रयास घटनाका चार र बेचबिखन तथा ओसार पसारका घटनामा एक जना गरी १७ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार प्रयास घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म हिरासतमा रहे। बलात्कार घटनाका सात जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो भने बेचबिखन तथा ओसार पसारका एक जना आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा र एक जना आरोपितलाई ३० हजार रुपियाँ धरौटी तारेखमा रिहा गर्ने आदेश दियो।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक जिल्ला अस्पताल, चार प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३३ स्वास्थ्य चौकी रहेका छन्। तीमध्ये वौदिकालिका गाउँपालिका र देवचुली नगरपालिकाको प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र गैँडाकोट नगरपालिकाको एक स्वास्थ्य चौकी १५ शैयाको अस्पतालमा स्तरोन्नतिको काम भइरहेको छ। सदरमुकामस्थित नवलपुर जिल्ला अस्पतालमा एक जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा रिक्त छ भने दुई जना विशेषज्ञ करारमा छन्। ६ जना स्टाफ नर्सको दरबन्दीमा तीन जना दरबन्दी खाली छन् भने १३ जना स्टाफ नर्स करारमा कार्यरत छन्। दुई जना अनमी दरबन्दीमा एक कार्यरत छन् भने चार जना करारमा कार्यरत छन्।

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
अमानवीय व्यवहार			१	१
हत्या		३		३
बाल अधिकार	बलात्कार	३०		३०
	यौन दुर्व्यवहार	४		४
	बालविवाह	१	१	२
	जम्मा	३५	१	३६
महिला अधिकार	बलात्कार	६		६
	बलात्कार प्रयास	४		४
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	१		१
	घरेलु हिंसा	६		६
	जम्मा	१७		१७
कूल जम्मा		४५	२	४७

नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) जिल्लाका एक ६८ वर्षीय कोभिड-१९ सङ्क्रमित पुरुषको समयमा स्वास्थ्य उपचार नपाउँदा मृत्यु भयो। वैशाख १५ गते कोभिड-१९ सङ्क्रमण पुष्टि भएका उहाँलाई वैशाख २० गते बिहान एक्कासि श्वासप्रश्वासमा समस्या भएपछि स्वास्थ्य उपचारको लागि नजिकैको स्वास्थ्य संस्था लैजान खबर गर्दा एम्बुलेन्स नआएको र अन्तिममा मृतकका छिमेकीको टयाक्टरमा उहाँलाई उपचारको लागि दुम्कौली प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा लैजाँदा चिकित्सकले मृत घोषणा गरेका थिए। त्यसै गरी, नवलपुरकी एक ८३ वर्षीय महिलाको उपचारको लागि बेड नपाएको कारण ज्यान गयो। भरतपुरको चितवन मेडिकल कलेजमा वैशाख १९ गते कोभिड-१९ को सङ्क्रमण पुष्टि भएको उनलाई चितवनमा बेड नपाएपछि मध्यविन्दु जिल्ला अस्पताल ल्याइएको थियो। उनको मध्यविन्दु अस्पतालमा उपचारको क्रममा मृत्यु भयो।

जिल्लामा १४ हजार ९ सय ४१ घरधुरीका ४३ हजार ७ सय ४६ जनाले बिमा गराएका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि निःशुल्क बिमा कार्यक्रममा पनि ६ हजार ४ सय १७ जनाको बिमा गरिएको छ।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा कोभिड- १९ सङ्क्रमणबाट ८ हजार १ सय ७ जना सङ्क्रमित भए

भने १ सय २३ जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्ष माथिका उमेर समूहका ९८ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन् भने ४४

प्रतिशतले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि १७ वर्षसम्मका उमेर समूहका ८१ प्रतिशतले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	१९	२०
यौन दुर्व्यवहार		४	४
बालविवाह		१	१
जम्मा	१	२४	२५

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार		६	६
बलात्कार प्रयास		४	४
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१	१
घरेलु हिंसा	६		६
जम्मा	६	११	१७

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	३	३

४.८

स्याङ्जा

जम्मा जनसङ्ख्या

२,५४,५६५

महिला

१,३६,८८५

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

२

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

४

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

३३,५०५

कामका लागि
बाहिरिएका

५०,४७६

अपाङ्गता भएका

४,४५१

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

७६.६

आश्रित जनसङ्ख्या

१,२१,८२३

लुँडो र क्यारमबोर्ड र पुस्तकालयको व्यवस्था गरिएको जेलर चुडामणि भण्डारीले बताए। ६० वर्ष नाघेका आठ जना पुरुष बन्दी छन्। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि एक जना अहेवको दरबन्दी रहेको र दरबन्दी अनुसार स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्थापन गरिएको छ ।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

दुई जना न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ २ सय १० थान मध्ये १ सय ५९ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ४ सय ६३ थान मध्ये ४ सय ४८ थान मुद्दा फैसला भए। सन् २०२० को जिम्मेवारी संरेर आएका १ सय ८२ थान मुद्दामध्ये ९० थान मुद्दा फैसला भए। ९२ थान मुद्दा बाँकी छन्।

बाल अधिकार

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ३ सय ८२ आधारभूत र १ सय ६७ माध्यमिक विद्यालय छन्। २ हजार ६ सय ४९ शिक्षक दरबन्दी रहेको छ। यस वर्ष २८ हजार ९ सय ८ जना बालक र २६ हजार २ सय ८५ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय छैनन्। दलित, अपाङ्गलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिएको छ। पढ्ने उमेरका सबै बालबालिका विद्यालय भर्ना भएको शिक्षा तथा तथा समन्वय इकाइका सूचना अधिकारी प्रकाशबन्धु अर्यालले बताए। विशेष क्षमता नगर/ग्रामीण क्षेत्रमा अभिभावकको रोजगारीका कारण सबै बालबालिकालाई विद्यालय प्रवेश गराउन नसकिएको उनले बताए। यस वर्ष जिल्लाभर ५ हजार १ सय ४७ दलित बालक र ५ हजार १ सय ८८

यस वर्ष स्याङ्जा जिल्लामा मानव अधिकार ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट ४१ जना महिला, एक जना पुरुषसहित ४२ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १४ जना र महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा २६ जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

५० जनाको क्षमता भएको कारागारमा कैदी र थुनुवा गरी १ सय २५ जना छन्। क्षमता भन्दा बढी कैदी/बन्दी भएकाले कोचिएर बस्नुपर्ने बाध्यता छ। कारागारमा खानेपानी, पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, खेलकुदका सामग्रीमा भलिबल, चेस,

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट			१	१
हत्या		१		१
बाल अधिकार	बलात्कार	१०		१०
	यौन दुर्व्यवहार	२		२
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	२		२
	जम्मा	१४		१४
महिला अधिकार	बलात्कार	५		५
	बलात्कार प्रयास	२		२
	घरेलु हिंसा	१९		१९
	जम्मा	२६		२६
कूल जम्मा		४१	१	४२

दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए। कोभिडका कारण शिक्षा क्षेत्रमा असर परेको छ। यो वर्ष अनलाइन माध्यमबाट पढाइ भए पनि प्रभावकारी हुन सकेन।

यस वर्ष स्याङ्जामा यौन दुर्व्यवहारका घटनामा दुई जना, बलात्कारका घटनामा १० जना, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा दुई जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका एक जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा र चार जना आरोपितलाई जनही २ लाख रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो। बलात्कार घटनाका आठ जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो, तीन जना आरोपितलाई बालसुधार गृह, सारङकोट पठायो भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार भएनन्। बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

महिलामा विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ५६ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा प्रहरीले ४४ वटामा मेलमिलाप गरायो भने ६ उजुरी अदालतमा पुगेका छन् भने ६ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेका छन्। गलती नदोहोर्‍याउने र परीक्षणका लागि तारेखमा

बोलाइ समझदारीमा आएपछि दुवैको सहमतिमा मिलापत्रमा गरिने गरेको महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रले जनायो।

यो वर्ष स्याङ्जामा घरेलु हिंसाका १९, बलात्कार घटनामा पाँच, बलात्कार प्रयास घटनामा दुई जना गरी २६ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार प्रयास घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो भने एक जना आरोपितलाई ५ लाख रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो। बलात्कार घटनाका चार जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो भने एक जना आरोपितलाई १ लाख रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो। परिवारजनबाट भएको हत्याका घटनामा एक जना आरोपितलाई प्रहरीले गिरफ्तार गरेकोमा यो वर्षको अन्त्यसम्म उनी प्रहरी अनुसन्धानमै रहे।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

स्याङ्जामा एक जिल्ला अस्पताल, ६४ वटा स्वास्थ्य चौकी, स्थानीय अस्पताल एक रहेका छन्। प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा दुई जना डाक्टर दरबन्दीअनुसार नै कार्यरत छन्। अस्पतालमा दुईजना डाक्टरको दरबन्दी रहेकोमा दुई ओटै दरबन्दी रिक्त छ। सात जना डाक्टर करारमा रहेका छन्। तीन जना स्टाफनर्सको दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्। तीनजना अनमी दरबन्दी रहेकोमा सबै कार्यरत छन्। दुईजना अहेवको दरबन्दी रहेकोमा एक जना रिक्त छ। सरकारले निःशुल्क प्रदान गर्ने औषधिहरू पूर्णरूपमा उपलब्ध छैनन् भने स्वास्थ्य बीमा तथा ज्येष्ठ नागरिक बीमा तथा त्यसको दुरुपयोग नभएको र जिल्ला अस्पतालमा एम्बुलेन्स मर्मत गरी हाल सञ्चालनमा आएको स्वास्थ्य कार्यालयका सूचना अधिकारी पर्वती पौडेल बरालले बताइन्। जिल्लामा ९४ हजार २ सय ६० बिमाको सेवाग्राही रहेका छन्। यी मध्ये ४९ हजार २ सय २१ जना पुरुष छन्। १ हजार ५ सय ८६ जना पूर्ण अपाङ्गको निःशुल्क बिमा गरिएको छ। ३ सय ६४ एचआइभी सङ्क्रमितको बिमा गरिएको जिल्ला बिमा तथायाङ्क प्रमुख ध्रुव हमालले बताए।

वालिङ नगरपालिका, भिरकोट नगरपालिका, फेदीखोला गाउँपालिका, चापाकोट नगरपालिकामा शिलान्यास भएका अस्पतालमध्ये चापाकोट नगरपालिकाको सामुदायिक अस्पतालको निर्माण कार्य

अन्तिम चरणमा पुगेको छ भने भिरकोट नपा र फेदीखोला गाउँपालिकाको अस्पताल निर्माणको लागि टेण्डर थप भएको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयका सूचना अधिकारी विष्णुप्रसाद सुवेदीले बताए।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा जिल्लामा ६ हजार ६ सय १८ जना कोभिड १९ बाट सङ्क्रमित भए भने १ सय ६० जनाको मृत्यु भयो।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१	१
बलात्कार	१	८	९
यौन दुर्व्यवहार		३	३
जम्मा	१	११	१३

महिला अधिकार				
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार			५	५
बलात्कार प्रयास			३	३
घरेलु हिंसा	१४	३	३	१९
जम्मा	१४	३	९	२६

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	१

8.90 पर्वत

जम्मा जनसङ्ख्या

१,३२,७०३

महिला

६५,५७५

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

१

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

२

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

१८,४२६

कामका लागि
बाहिरिएका

२१,७३५

अपाङ्गता भएका

३,६५३

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

७३.८

आश्रित जनसङ्ख्या

६२,४८८

भएकाले कोचिएर बस्नुपर्ने र शौचालयको समस्या रहेको छ। कारागारमा खानेपानी, पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, खेलकुदका सामग्रीमा भलिबल, चिस, लुँडो र क्यारमबोर्ड र पुस्तकालयको व्यवस्था गरिएको निमित्त जेलर हरिकृष्ण शर्माले बताए। कारागारमा पाँच जना ६० वर्ष उमेर पुगेका पुरुष कैदी/बन्दीहरू रहेका छन्।

कारागारमा रहेका कैदी बन्दीले विगतदेखि नै मुढा बनाउने र बिक्री गर्ने गरेका छन्। सीपमूलक तालिमको व्यवस्था नभए पनि उनीहरू आपसमा नै काम सिकेर मुढा बनाउँदै आएका हुन्। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि एक जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी रहेकोमा २०७६ असोज २८ गतेदेखि यो वर्षको अन्त्यसम्म सो दरबन्दी रिक्त छ।

यस वर्ष पर्वत जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट २९ जना महिला र राज्यपक्षबाट एक जना पुरुषसहित ३० जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा आठ जना र महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा १९ जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

२५ जनाको क्षमता भएको कारागारमा कैदी र थुनुवा गरी ९८ जना छन्। कारागारमा पुरुष कैदी/बन्दी मात्र छन्। महिला कैदीलाई अन्य जिल्ला पठाउने गरिन्छ। क्षमता भन्दा बढी कैदी/बन्दी

कारागारमा मृत्यु

सात वर्षीया बालिकालाई २०७८ वैशाख २ गते बलात्कार गरेको आरोपमा फलेवास नगरपालिका-७ लिमिठानाका ५८ वर्षीय दुर्गाराज पाण्डेलाई प्रहरीले

गिरफ्तार गरी अदालतमा पेश गरेकोमा जिल्ला अदालतको वैशाख २३ गतेको आदेशले उनलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। मुद्दा फैसला नहुँदै आरोपित पाण्डेले २०७८ असोज २६ गते कारागारमा भुण्डिएर आत्महत्या गरेको प्रहरीले जनायो।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक जना न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ५८ थानमध्ये २८ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ १ सय ५१ थानमध्ये ६८ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा एक वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा १९ थान छन् भने देवानी मुद्दा ५९ थान बाँकी छ। सन् २०२० का १ सय ३ मुद्दा जिम्मेवारी सरेर आए। अदालतले ११ जना कर्मचारी करारमा नियुक्त गरेको छ भने ६ जना यो वर्षको अन्त्यसम्म रिक्त रहे।

अघिल्लो वर्ष जस्तै यस वर्ष पनि कोभिड- १९ का कारण मुद्दा समयमा फैसला नहुँदा पीडितलाई समस्या भयो। कोभिड- १९ को सङ्क्रमणका क्रममा मुद्दाको दुवै पक्षका व्यक्तिहरूलाई उपस्थित गराउन नसक्दा मुद्दा सुनुवाइ प्रक्रियामा समस्या भएको अदालतका श्रेस्तेदार रामबहादुर थापाले बताए।

बाल अधिकार शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा १ सय ७५ प्राथमिक विद्यालय, ३५ आधारभूत र ७८ माध्यमिक विद्यालय छन्। १ हजार ६ सय ९९ शिक्षक दरबन्दी रहेकामा १ सय ५६ ओटा दरबन्दी मिलान हुन बाँकी रहेको छ। कोभिड-१९ का कारण पर्वतमा कुनै पनि विद्यालयमा नयाँ भर्ना कार्यक्रम सञ्चालन हुन नसकेको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ प्रमुख उद्दिमराज पौडेलले बताए। नीजि विद्यालयहरूले अनलाइन कक्षा सञ्चालन गरे पनि सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू अनलाइन कक्षाबाट बञ्चित रहे। जिल्लामा पाँच ओटा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय छन्। दलित, अपाङ्गलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिएको छ। पर्वतमा सञ्चालित दृष्टिविहिन स्रोत कक्षा ११ र १२ मा अध्ययनरत विद्यार्थीले ब्रेललिपिबाट पठन पाठन गर्न पाएका छन्।

यस वर्ष पर्वतमा यौन दुर्व्यवहारका घटनामा

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट	
		पुरुष	जम्मा	महिला	जम्मा
जेलमा मृत्यु		१	१		
हत्या				३	३
बाल अधिकार	बलात्कार			५	५
	यौन दुर्व्यवहार			३	३
	बेचबिखन तथा ओसारपसार			१	१
	जम्मा			८	८
महिला अधिकार	बलात्कार			३	३
	यौन दुर्व्यवहार			१	१
	घरेलु हिंसा			१५	१५
	जम्मा			१९	१९
कूल जम्मा		१	१	३९	३९

दुई जना, बलात्कारका घटनामा पाँच जना, बेचबिखन तथा ओसारपसारका घटनामा एक जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले जनही ५० हजार रुपियाँ, १ लाख रुपियाँ धरोटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो। बलात्कार घटनाका चार जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो भने बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनाका एक जना आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ६४ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दिए। जसमा ४५ उजुरी मेलमिलाप भएर फर्किए भए, १४ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहे भने पाँच ओटा उजुरी अदालतमा जान सल्लाह दिइएको महिला बालबालिका सेवा केन्द्रकी प्रमुख पूर्णिमा थापाले बताइन्।

यो वर्ष पर्वतमा घरेलु हिंसाका १५, बलात्कार घटनाका तीन, यौन दुर्व्यवहार घटनाका एक जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये यौन दुर्व्यवहार घटनाका एक जना आरोपित यस वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार भएनन्। बलात्कार घटनाका एक जना आरोपितलाई

जिल्ला अदालतले कसुरदार ठहरको फैसला सुनायो, एक जना आरोपितलाई बाल सुधार गृह सराडकोट पठायो भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म अनुसन्धानकै क्रममा प्रहरी हिरासतमा रहेका छन्। परिवारजनबाट भएका हत्या घटनाका दुई जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

३३ वर्षीया महिलालाई ०७७ पुस २२ गते बलात्कार गरेको भन्दै मोदी गाउँपालिका-३ का ३५ वर्षीय कर्णबहादुर पुनविरुद्ध पीडितका आफन्तले पुस २३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयपर्वतमा मौखिक उजुरी दिए। सोही उजुरीका आधारमा प्रहरीले आरोपितलाई पुस २३ गते गिरफ्तार गर्‍यो। पीडितले पुस २४ गते आरोपितविरुद्ध जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पर्वतमा उजुरी दिइन्। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण पुस २३ गते पर्वत जिल्ला अस्पतालमा भयो। प्रहरीले आरोपितविरुद्ध माघ १६ गते पर्वत जिल्ला अदालतमा जबरजस्तीकरण शीर्षकमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतको माघ १६ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश बलराम त्रिपाठीको २०७८ पुस १ गतको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै पुस १४ गते आरोपितलाई सात वर्ष कैद सजाय, २ लाख रुपियाँ जरिवाना र २ लाख रुपियाँ क्षतिपूर्तिको फैसला सुनाएको अदालतका श्रेस्तेदार रामबहादुर थापाले बताए।

परिवारजनबाट हत्या

जलजला गाउँपालिका-४ की ३५ वर्षीया सन्तु जलारीको ०७७ माघ २७ गते हत्या गरेको आरोपमा ३५ वर्षीय पति रामबहादुर नेपालीलाई ०७७ माघ २७ गते अस्थायी प्रहरी चौकी मिलनचोकले गिरफ्तार गर्‍यो। आरोपितले माघ २७ गते दिउँसो साढे २ बजेको समयमा घर नजिकैको जङ्गलमा ढुङ्गाले टाउकोमा हानेर हत्या पत्नीको गरेपछि प्रहरी चौकीमा आत्मसमर्पण गर्न पुगेका नेपालीलाई वारिवेनी प्रहरी चौकीले माघ २७ गते गिरफ्तार गरेको थियो। शवको सोही दिन पर्वत जिल्ला अस्पतालमा पोष्टमार्टम भयो। आरोपितले सन्तुलाई जग्गाको विषयमा विवाद भएको रिसमा ढुङ्गाले टाउकोमा हानेर हत्या गरेका थिए। आरोपितलाई जिल्ला प्रहरी कार्यालय पर्वतले कर्तव्य ज्यान शीर्षक अन्तर्गत ०७७ फागुन २३ गते पर्वत जिल्ला अदालतमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। अदालतले सोही

दिन आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। शव माइती पक्षले जिम्मा लिई सदगत गरे। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला भएको छैन।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, ५२ स्वास्थ्य चौकी, दुई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र पाँच नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा एक जना विशेषज्ञ र एक जना मेडिकल अधिकृतको दरबन्दी रहेको छ। सात जना मेडिकल अधिकृत करारमा कार्यरत छन्। ६ जना स्टाफ नर्सको दरबन्दी रहेकोमा एक जना कार्यरत छन् भने १० जना करार सेवामा रहेका छन्। अनमी पाँच जनाको दरबन्दी रहेकोमा रिक्त छन्। पाँच जना करार सेवामा कार्यरत छन्। प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी र नगर स्वास्थ्य केन्द्रलाई स्थानीय तहबाटै हेरिने भएकाले त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीको तथ्याङ्क अपडेट नरहेको मेडिकल सुपरिटेण्डेन्ट ढुण्डराज पौडेलले बताए। पर्वतका ६१ वटै वडामा स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागु भएको छ। हालसम्म करिब २९ हजारले स्वास्थ्य बिमा गराएको जिल्ला अस्पतालका सूचना अधिकारी राजेश गिरिले बताए।

एक स्थानीय तह एक अस्पताल कार्यक्रम अन्तर्गत पर्वतको कुशमा नगरपालिका, महाशिला गाउँपालिकामा यसअघि नै अस्पताल निर्माण भइसकेका छन् भने विहादी गाउँपालिका पहिलो चरणको कार्यक्रममा समावेश हुन सकेन। जलजला गाउँपालिकामा अस्पताल निर्माणाधीन अवस्थामा छ भने मोदी गाउँपालिकामा निर्माण कार्य शुरु भए पनि स्थानीयबासीहरूको जग्गा र ठाउँको विवादका कारण उच्च अदालत, बागलुङ इजलासमा मुद्दा परेपछि हाल स्थगित भएको गाउँपालिकाका प्रवक्ता विमल लामिछानेले बताए।

स्वास्थ्य निर्देशनलय गण्डकी प्रदेशका तथ्याङ्क अनुसार सन् २०२१ मा कोभिड-१९ बाट ३ हजार ४ सय १७ जना सङ्क्रमित भए भने ७२ जनाको मृत्यु भयो। जिल्लामा १८ वर्षमाथिका उमेर समूहका ८३ प्रतिशतले कोभिड-१९ विरुद्ध खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन् भने ७६ प्रतिशतले खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन्। त्यस्तै १२ देखि १७ वर्षसम्मका उमेर समूहमा ७० प्रतिशतले खोपको पहिलो मात्रा लगाएका छन्।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१	१
बलात्कार	१	४	५
यौन दुर्व्यवहार		३	३
जम्मा	१	७	८

महिला अधिकार						
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कारबाही प्रक्रिया अघि नबढेका	जम्मा
बलात्कार	१			१	१	३
यौन दुर्व्यवहार			१			१
घरेलु हिंसा	१	७	१	५	१	१५
जम्मा	३	७	३	६	३	१९

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	३	३

8.99

बागलुङ

जम्मा जनसङ्ख्या

२,५०,५५४

महिला

१,३३,३६५

प्रतिनिधिसभा
निर्वाचन क्षेत्र

२

प्रदेशसभा निर्वाचन क्षेत्र

४

गरिबीको रेखामुनि
रहेको सङ्ख्या

६१,१६३

कामका लागि
बाहिरिएका

४२,६२३

अपाङ्गता भएका

६,१७५

५ वर्षमाथिको
साक्षरता प्रतिशत

७१.५

आश्रित जनसङ्ख्या

१,२१,५३५

रहेका छन्। कारागारमा आश्रित बालबालिका छैनन्। कारागारको क्षमता भन्दा बढी पुरुष कैदी बन्दी रहेको हुँदा कोचिएर बस्नुपर्ने बाध्यता छ। कारागारमा खानेपानी, शौचालय, पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, खेलकुदका सामग्रीमा भलिबल, चेस, लुँडो र क्यारमबोर्ड र पुस्तकालयको व्यवस्था गरिएको जेलर दीपेन्द्र पौडेलले बताए। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि एक जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी रहेकोमा एक जनाले सेवा प्रदान गरिरहेका छन्। मानसिक एकजना मानसिक रोगीले नियमित औषधि सेवन गर्छन्। सामान्य प्रेसरका एकजना बिरामीले नियमित जाँच गराई औषधि सेवन गरिरहेका छन्। ६० वर्ष नाघेका चारजना ज्येष्ठ नागरिक (पुरुष) रहेको जेलर पौडेलले बताए। बन्दीहरू बिरामी हुँदा कारागारमै रहेका स्वास्थ्यकर्मीले उपचार गर्छन्। यहाँबाट उपचार सम्भव नभए जिल्ला अस्पतालमा उपचारको लागि लैजाने गरिएको छ। थप उपचार चाहिएर केन्द्रीय कारागारमा सुरुवा गरी पोखरा अस्पतालमा उपचार गर्न पठाउने गरिएको छ। हरेक दिन कैदी बन्दीको स्वास्थ्यमा ध्यान दिइने, औषधि सेवन गरिरहेकाहरूले औषधि खाए/नखाएको हेर्ने गरिएको कारागारमा कार्यरत सिनियर अहेव आशिष सापकोटाले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

उच्च अदालत, पोखराको इजलास

चार जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको उच्च अदालत बागलुङमा एक जना काज गरी पाँच जना न्यायाधीश रहेका छन्। उच्च अदालत बागलुङमा यस वर्षका लागि व्यक्तिवादी देवानीका १६ थान, जिम्मेवारी सरी आएका ३७ गरी ५३ थान मुद्दा रहेकोमा फैसला हुन बाँकी १६ थान रहेका छन्। त्यसैगरी यो वर्ष व्यक्तिवादी फौजदारी चार थान र जिम्मेवारी सरी आएका २४ थान मुद्दा मध्ये तीन थान मुद्दा फैसला

यस वर्ष बागलुङ जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनामा अन्य पक्षबाट ५७ जना महिला, चार जना पुरुषसहित ६१ जना र राज्यपक्षबाट चार जना पुरुष पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १३ जना र महिला अधिकार उल्लङ्घन घटनामा ४० जना पीडित भए।

कारागार र बन्दी

कारागारको ४० महिला र ५० पुरुष गरी बन्दी क्षमता ९० जनाको छ। कारागारमा ८१ जना कैदी र ६६ जना थुनुवा गरी १ सय ४७ जना छन्। जसमध्ये महिला ११ र पुरुष १ सय ३६

हुन बाँकी छ। यो वर्ष १ सय ६ थान सरकारवादी फौजदारी र जिम्मेवारी सरी आएका ८४ थान मुद्दामा ८१ थान मुद्दा फैसला हुन बाँकी छ।

जिल्ला अदालत

एक न्यायाधीश रहेको जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष दुनियाँवादी देवानी तर्फ ३ सय १६ थान मुद्दा मध्ये १ सय थान फैसला भएर २ सय १६ थान मुद्दा फैसला हुन बाँकी छ। सरकारवादी फौजदारी तर्फ १ सय ४४ थान मुद्दा मध्ये १ सय ९ थान मुद्दा फैसला हुन बाँकी छ। दुनियाँवादी फौजदारी तर्फ ५९ मुद्दा परेकोमा १० थान मात्रै फैसला भएर ४९ थान फैसला हुन बाँकी छ।

बाल अधिकार शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ३ सय २१ प्राथमिक, ८३ आधारभूत र १ सय ६ माध्यमिक विद्यालय छन्। प्राथमिक तहमा १ हजार ३ सय ९८ जना शिक्षकको स्वीकृत दरबन्दी र ३ सय २४ जना राहत अनुदान गरी १ हजार ७ सय १३ जना शिक्षक कार्यरत छन्। त्यसैगरी आधारभूत तहमा २ सय २७ दरबन्दी र १ सय ७७ राहत अनुदान कोटा गरी ४ सय ४४ जना र माध्यमिक तह ९-१० मा २ सय ११ जना स्वीकृत दरबन्दी र १ सय ६५ राहत अनुदान कोटा गरी ३ सय ७६ जना कार्यरत छन्। त्यसैगरी माध्यमिक तह ११-१२ मा ३७ अस्थायी दरबन्दी र ७४ राहत अनुदान कोटा गरी १ सय ११ जना शिक्षक कार्यरत छन्। बागलुङमा प्राविधिक धारतर्फ ६७ जना शिक्षक राहत अनुदान कोटामा कार्यरत छन्। त्यसै गरी दरबन्दी मिलानको क्रममा हालसम्म १ सय २० प्राथमिक, ५ जना निम्न माध्यमिक र तीन जना माध्यमिक गरी १ सय २८ जना शिक्षक कार्यरत छन्। जिल्लामा सरकारी अनुदान र अनुदान कोटा समेत गरी २ हजार ८ सय ४५ जना शिक्षक कार्यरत छन्। जिल्लामा बालविकास केन्द्रमा ९ हजार ४ सय ६२, आधारभूत तह १-५ सम्म ३४ हजार ४ सय ४३, ६-८ सम्म १८ हजार २ सय ६९ जना, माध्यमिक तह ९-१० मा ११ हजार ४५, ११-१२ मा ७ हजार

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
गिरफ्तारी		४	४			
घाइते				३		३
हत्या				३	४	६
बाल अधिकार	बलात्कार			८		८
	यौन दुर्व्यवहार			४		४
	बेचबिखन तथा ओसारपसार			१		१
	जम्मा			१३		१३
महिला अधिकार	बलात्कार			६		६
	बलात्कार प्रयास			३		३
	बहुविवाह			३		३
	घरेलु हिंसा			३८		३८
	जम्मा			४०		४०
कूल जम्मा		४	४	५७	४	६१

४ सय ४३ जना विद्यार्थी अध्ययनरत छन्। संस्थागत तर्फ १४ हजार २ सय ३६ र सामुदायिक तर्फ ६६ हजार ४ सय ८० जना गरी जम्मा ८० हजार ७ सय १६ जना बालबालिका जिल्लामा अध्ययन गरिरहेको शिक्षा तथा तथा समन्वय इकाइका प्रमुख कुशमराज उपाध्यायले बताए। जिल्लाका वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका परिवारका कक्षा १ देखि १२ सम्मका ६९ जना बालबालिकाले ६ लाख ८२ हजार रुपैयाँ छात्रवृत्ति प्राप्त गरेको उपाध्यायले बताए। कोरोना महामारीका बेला बागलुङ जिल्लाका ग्रामीण भेगमा रहेका अधिकांश विद्यालयहरूले घुम्ती कक्षा, टोल शिक्षा सञ्चालन गरे। टोल टोलमा गएर सञ्चालन गरिएको घुम्ती कक्षाहरू प्रभावकारी रहेको शिक्षा तथा समन्वय इकाइका प्रमुख उपाध्यायले बताए।

यस वर्ष बागलुङमा यौन दुर्व्यवहारका घटनामा चार जना, बलात्कारका घटनामा आठ जना, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक जना गरी १३ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमा यौन दुर्व्यवहार घटनाका तीन जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले जनही ५० हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो। जिल्ला अदालतले एकजना आरोपितलाई बाल सुधार

गृह सराडकोमा र एक जना आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। बलात्कार घटनाका तीन जना आरोपितहरूलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, एक जना आरोपितलाई तारिखमा अभिभावकको जिम्मामा, एक जना आरोपितलाई बाल सुधार गृह सराडकोटमा पठायो, एक जना आरोपितलाई आंशिक अभियोग दावी पुग्ने फैसला सुनायो भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म फरार रहे। बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनाका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार

सात वर्षीया बालिकालाई २०७७ माघ २९ गते बलात्कार गरेको भन्दै १३ वर्षीय बालकविरुद्ध पीडितका बाबुले माघ २२ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय बागलुङमा उजुरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण माघ २२ गते धौलागिरी अस्पताल बागलुङमा भयो। प्रहरीले आरोपितलाई माघ २२ गते गिरफ्तार गर्‍यो। प्रहरीले आरोपितविरुद्ध जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत् फागुन २ गते जिल्ला अदालतमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश वासुदेव न्यौपानेको फागुन ११ गतेको इजलाशले आरोपितलाई बाल सुधार गृह कास्कीको सराडकोटमा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश वासुदेव न्यौपानेको २०७८ पुस ८ गतेको इजलाशले आंशिक अभियोग दावी पुग्ने ठहर गर्दै आरोपितलाई ६ महिना बाल सुधार गृह बस्नुपर्ने र पीडितले ३० हजार रुपियाँ क्षतिपूर्ती पाउने फैसला सुनायो।

महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष बागलुङमा घरेलु हिंसा पीडित भएको भन्दै ३३ जनाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा २१ उजुरीमा प्रहरीले पीडित र आरोपित पक्षलाई राखेर छलफल गराई मेलमिलाप गरायो। ११ उजुरी अभैपनि छलफलको क्रममा रहेका छन् भने एक उजुरी सम्बन्धित निकाए पठाइएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका इन्स्पेक्टर इकवाल हवारीले बताए।

यो वर्ष बागलुङमा घरेलु हिंसाका २८, बलात्कार घटनामा ६, बलात्कार प्रयास घटनामा तीन, बहुविवाहका घटनामा तीन जना गरी ४० जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। अभिलेखित घटनामध्ये बलात्कार प्रयास घटनाका तीन जना

आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। बलात्कार घटनाका ६ जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो, एक जना आरोपितलाई बाल सुधार गृह भक्तपुर पठायो भने चार जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म फरार रहे। बहुविवाहका एक जना आरोपितलाई जिल्ला अदालतले पुर्पक्षका लागि थुनामा, एक जना आरोपितलाई १ वर्ष कैद तथा १० हजार रुपियाँ जरिवानाको फैसला सुनायो भने एक जना आरोपित यो वर्षको अन्त्यसम्म प्रहरी हिरासतमा रहेका छन्।

परिवारजनबाट हत्या

रुकुम जिल्ला मुसिकोट नगरपालिका-१३ घर भई गलकोट नगरपालिका-६ डेरा गरी बस्ने १९ वर्षीया जिरामाया कठायत रोकालाई २०७८ असोज १९ गते कुटपिट गरी हत्या गरेको भन्दै २३ वर्षीय पति दिनेश बाबु रोकविरुद्ध मृतकका दाजुले असोज २२ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए। प्रहरीले आरोपितलाई मौखिक उजुरीको आधारमा असोज २१ गते गिरफ्तार गर्‍यो। शवको पोष्टमार्टम असोज २० गते धौलागिरी अस्पतालमा भयो। प्रहरीले जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत् जिल्ला अदालत बागलुङमा कात्तिक १५ गते आत्महत्या दुरुत्सान शीर्षकमा मुद्दा दर्ता गर्‍यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश वासुदेव न्यौपानेको कात्तिक १६ गतेको आदेशले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। शवको पोष्टमार्टम पछि उनकै घरपक्षले असोज २० गते बुङ्गेर बागलुङ नगरपालिका-१ निर्णयघाटमा दाहासंस्कार गरे। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला नभएको जिल्ला अदालत बागलुङका श्रेतेदार सूर्यप्रसाद भण्डारीले बताए।

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, दुई सामुदायिक अस्पताल, ५८ स्वास्थ्य चौकी, तीन प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, १५ सहरि स्वास्थ्य केन्द्र, १८ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा १६ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा १५ जनाको दरबन्दी रिक्त छ। अस्पतालले पाँच जना विशेषज्ञ डाक्टर करारमा राखेको छ। २५ जना स्टाफ नर्सको दरबन्दीमा २० खाली छ। प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र स्वास्थ्य चौकीलाई स्थानीय तहबाटै हेरिने भएकाले त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीको तथ्याङ्क अपडेट रहेको पाइएन। जिल्लामा ७४ हजार २ सय ६७ जनाले

बिमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिक लागि निःशुल्क बिमा कार्यक्रम रहेको छ। जसमा १० हजार ३ सय ६२ जना ज्येष्ठ नागरिकले बिमा गरेको स्वास्थ्य बिमा कार्यालय बागलुङका प्रमुख नारायण शर्माले बताए।

गत वर्ष मङ्सिर १५ गते एकसाथ शिलान्यास भएका बागलुङका ६ आधारभूत अस्पताल निर्माण कार्य तीन स्थानीय तहमा सुरु भएको छ भने तीन स्थानीय तहमा सुरु हुन सकेको छैन। बागलुङ नगरपालिका, ताराखोला गाउँपालिका र बडिगाड गाउँपालिकामा अस्पताल निर्माणको ठेक्का सम्झौता भएर निर्माण कार्य सुरु भइसकेको छ। जिल्लाको निसीखोला गाउँपालिकाले अस्पताल निर्माणको लागि ठेक्का सम्झौता अन्तिम चरणमा पुगेको गाउँपालिका प्रमुख तारानाथ शर्माले बताए। जिल्लाको बरेङ गाउँपालिकामा सङ्घीय सरकारबाट बजेट सुनिश्चित नभएको कारण अस्पताल शिलान्यास भएपनि निर्माणको काम अगाडि बढाउन नसकेको

गाउँपालिका प्रमुख कृष्णप्रसाद शर्माले बताए। अस्पताल निर्माणको लागि डीपीआर तयार गरिसकेको भए पनि बजेट नआएको कारण ठेक्का प्रक्रिया अगाडि बढाउन नसकेको उनले बताए। तमानखोला गाउँपालिकामा अस्पताल निर्माणका लागि छनौट गरिएको जग्गामा भवन निर्माण गर्न उपयुक्त नभएको प्राविधिकले बताएपछि थप अध्ययन भइरहेको गाउँपालिका प्रमुख जोकलाल बुढाले बताए।

स्वास्थ्य निर्देशनालय गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्कअनुसार सन् २०२१ मा ६ हजार ८ सय ९६ जनालाई कोभिड सङ्क्रमण भयो भने ८२ जनाको मृत्यु भयो। स्वास्थ्य कार्यालय, बागलुङका क्षय कुष्ठ निरीक्षक देवप्रकाश घिमिरेका अनुसार जिल्लाका १ लाख ३८ हजार ७ सय ८२ जनाले पहिलो र ८६ हजार ८ सय ९२ जनाले दोस्रो मात्रा खोप लगाएका छन्।

सन् २०२१ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	१	६	८
यौन दुर्व्यवहार			४	४
बेचबिखन तथा ओसारपसार			१	१
जम्मा	१	१	११	१३

महिला अधिकार					
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मिलापत्र	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार			३	४	६
बलात्कार प्रयास				३	३
बहुविवाह	१			३	३
घरेलु हिंसा		१९	१	८	३८
जम्मा	१	१९	३	१७	४०

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	५	५

